



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**«Χαρακτηριστικά προσωπικότητας και Θετική ψυχολογία: μια διερεύνηση
συσχέτισης σε φοιτητές της σχολής Καλών Τεχνών»**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΙΑΔΝΗΣ ΜΗΡΤΣΙΟΥ

Επιβλέπουσα: Αικατερίνη Φλωρά

Επίκουρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας

ΦΛΩΡΙΝΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

Η συγγραφέας Μήρτσιου Αριάδνη βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή: ΜΗΡΤΣΙΟΥ ΑΡΙΑΔΝΗ

Ημερομηνία: 11.9.2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
Χαρακτηριστικά προσωπικότητας.....	10
Ορισμός προσωπικότητας.....	10
Θεωρίες χαρακτηριστικών προσωπικότητας.....	10
<i>Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Gordon Allport.....</i>	<i>11</i>
<i>Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Raymond Cattell.....</i>	<i>11</i>
<i>Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Hans Eysenck.....</i>	<i>12</i>
Το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων των Robert McCrae και Paul Costa.....	13
<i>Νευρωτισμός.....</i>	<i>13</i>
<i>Εξωστρέφεια.....</i>	<i>14</i>
<i>Δεκτικότητα στην εμπειρία.....</i>	<i>14</i>
<i>Προσήγεια.....</i>	<i>15</i>
<i>Ευσυνειδησία.....</i>	<i>15</i>
Θετική Ψυχολογία.....	16
Εισαγωγή στη Θετική Ψυχολογία.....	16
Ορισμός συναισθήματος.....	17
Θετικά συναισθήματα.....	18
Το θεωρητικό μοντέλο Διεύρυνσης και Δόμησης.....	19
<i>Διεύρυνση – Δόμηση.....</i>	<i>19</i>
<i>Η υπόθεση του αντιδότη.....</i>	<i>19</i>
<i>Ατέρμονα ανελυσσόμενη σπείρα.....</i>	<i>20</i>
<i>Χαρά.....</i>	<i>21</i>
<i>Ενδιαφέρον.....</i>	<i>21</i>
<i>Ικανοποίηση.....</i>	<i>22</i>

Η προσωπικότητα και ο συναισθηματικός κόσμος των καλλιτεχνών.....	23
Χαρακτηριστικά προσωπικότητας.....	23
Συναισθήματα.....	26
Θετική Τέχνη (Positive Art)	27
Προσωπικότητα και διάθεση.....	28
Λογική και σκοπός της έρευνας.....	29
Ερευνητικά ερωτήματα.....	29
ΜΕΘΟΔΟΣ.....	30
Δείγμα.....	30
Εργαλεία.....	31
Κοινωνικό - δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	31
Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO - FFI).....	32
Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων (mDES).....	33
Διαδικασία.....	35
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	36
Κοινωνικό – δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	36
Φύλο.....	36
Ηλικία.....	37
Τόπος διαμονής.....	38
Μορφωτικό επίπεδο.....	39
Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO – FFI).....	40
Εγκυρότητα – Αξιοπιστία.....	41
Νευρωτισμός.....	42
Εξωστρέφεια.....	45
Δεκτικότητα στην εμπειρία.....	47
Προσήνεια.....	50
Ευσυνειδησία.....	52

Σύγκριση μεταξύ των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας.....	55
Κλίμακα Συναισθημάτων (mDES).....	58
Εγκυρότητα – Αξιοπιστία.....	59
Θετικά συναισθήματα.....	60
Αρνητικά συναισθήματα.....	62
Σύγκριση μεταξύ των υποκλιμάκων.....	65
Σχέση Προσωπικότητας και Συναισθημάτων.....	66
Υποκλίμακα Θετικών συναισθημάτων.....	67
Υποκλίμακα Αρνητικών συναισθημάτων.....	69
ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	71
Συμπεράσματα.....	71
Περιορισμοί έρευνας.....	75
Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	88

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μέχρι στιγμής δεν έχουν δημοσιευθεί πολλές μελέτες που να εξετάζουν έννοιες όπως η προσωπικότητα και τα συναισθήματα στον καλλιτεχνικό πληθυσμό. Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί αφενός να διερευνήσει τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και το βαθμό βίωσης των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων σε φοιτητές Καλών Τεχνών και αφετέρου να εξετάσει τη σχέση μεταξύ προσωπικότητας και συναισθημάτων, αλλά και τη σχέση αυτών των δύο με τους κοινωνικό – δημογραφικούς παράγοντες του φύλου και του τόπου διαμονής των συγκεκριμένων φοιτητών. Το δείγμα αποτελείται από 104 ενήλικα άτομα ($N=70$ γυναίκες) που σπουδάζουν εικαστικές τέχνες σε σχολές Καλών Τεχνών στην Ελλάδα. Στην μελέτη χρησιμοποιήθηκαν το Ερωτηματολόγιο των Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO-FFI) που εξετάζει τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και η Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων (mDES) που ελέγχει τη συχνότητα βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι οι πέντε παράγοντες της προσωπικότητας εμφανίζονται στο δείγμα σε μέτριο προς υψηλό βαθμό, ενώ ο παράγοντας που αναδείχτηκε συγκριτικά περισσότερο στους φοιτητές ήταν αυτός της Δεκτικότητας στην εμπειρία. Αμέσως μετά ακολούθησαν με τη σειρά η Προσήνεια, ο Νευρωτισμός, η Ευσυνειδησία και τέλος η Εξωστρέφεια. Ακόμη, αναφορικά με τη σχέση των χαρακτηριστικών προσωπικότητας και των κοινωνικο – δημογραφικών στοιχείων που εξετάστηκαν, βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στον παράγοντα του Νευρωτισμού ανάλογα με το φύλο, καθώς βρέθηκε πως οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα Νευρωτισμού συγκριτικά με τους άνδρες, ενώ δεν εμφανίστηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στους παράγοντες της προσωπικότητας και τον τόπο διαμονής. Στη συνέχεια, όσον αφορά τα συναισθήματα, διαπιστώθηκε ότι το δείγμα βιώνει πιο συχνά θετικά παρά αρνητικά συναισθήματα, ενώ δεν βρέθηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση

τόσο στα θετικά, όσο και στα αρνητικά συναισθήματα με βάση το φύλο και τον τόπο διαμονής. Τέλος, για τη σχέση προσωπικότητας και συναισθημάτων, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές θετικές συσχετίσεις μέτριας ισχύος, μεταξύ των υποκλιμάκων των θετικών συναισθημάτων και της Εξωστρέφειας, της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας και αντίστοιχα μεταξύ της υποκλίμακας των αρνητικών συναισθημάτων και του Νευρωτισμού. Παρ' όλα αυτά, η γενικευσιμότητα των ευρημάτων της μελέτης είναι περιορισμένη λόγω μεθοδολογικών ζητημάτων. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η μελλοντική διεξαγωγή περισσότερων ερευνών για την εις βάθος διερεύνηση της προσωπικότητας και του συναισθηματικού κόσμου των καλλιτεχνών με στόχο την πληρέστερη κατανόησή τους.

Λέξεις - κλειδιά: Χαρακτηριστικά προσωπικότητας, Μοντέλο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας, Θετική Ψυχολογία, Θετικά συναισθήματα, Καλλιτέχνες

ABSTRACT

So far, not many studies have been published that examine concepts such as personality and emotions in the artistic population. The present research aims, on the one hand, to investigate the personality traits and the degree of experiencing positive and negative emotions in Fine Arts students and, on the other hand, to examine the relationship between personality and emotions, as well as the relationship of these two with the socio-demographic factors of gender and the place of residence of the specific students. The sample consists of 104 adults ($N=70$ women) studying visual arts in Fine Arts schools in Greece. The study used the NEO Five-Factor Personality Questionnaire (NEO - FFI), which examines personality traits, and the modified Differential Emotions Scale (mDES), which tests the frequency of experiencing positive and negative emotions. The statistical analysis of the data showed that the five personality factors appear in the sample from a moderate to high degree, while the factor that stood out comparatively more among the students was that of Openness to experience. Right after that, Agreeableness, Neuroticism, Conscientiousness and finally Extraversion followed in order. Furthermore, with regard to the relationship between the personality traits and the socio-demographic elements examined, a statistically significant difference was found in the Neuroticism factor according to gender, as it was found that women show higher levels of Neuroticism compared to men, while no statistically significant differences were found between personality factors and place of residence. Then, regarding emotions, it was found that the sample experiences positive emotions more often than negative emotions, while no statistically significant difference was found in both positive and negative emotions based on gender and place of residence. Finally, concerning the relationship between personality and emotions, statistically significant positive correlations of moderate strength were found between the

subscales of positive emotions and Extraversion, Agreeableness and Conscientiousness, and similarly, a significant positive correlation was observed between the subscale of negative emotions and Neuroticism. Nevertheless, the generalizability of the study findings is limited due to methodological issues. Therefore, it is necessary to conduct further research in the future to investigate the personalities and emotional experiences of artists with the aim of achieving a more comprehensive understanding.

Keywords: Personality Traits, Five Factor Model of Personality, Positive Psychology, Positive Emotions, Artists

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Χαρακτηριστικά προσωπικότητας

Ορισμός προσωπικότητας

Η προσωπικότητα συνιστά ένα δυναμικό και σύνθετο φαινόμενο που έχει προκαλέσει περιέργεια σε πολλούς ψυχολόγους. Η προσωπικότητα των ανθρώπων ορίζεται από τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις τους και είναι, επίσης, υπεύθυνη για τον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο αλληλεπιδρά με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Θεωρείται πως η προσωπικότητα χαρακτηρίζεται από σταθερότητα, αλλά η ύπαρξη περιβαλλοντικών παραγόντων ενδέχεται να προκαλέσει μεταβολές σ' αυτή. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μπορούν να επηρεάσουν την αντίδραση ενός ατόμου απέναντι στις διαφορετικές συνθήκες και ανθρώπους. Έτσι, η περίπλοκη φύση της οδήγησε πολλούς θεωρητικούς στην προσπάθεια ερμηνείας της έννοιας (Cervone & Pervin, 2013).

Θεωρίες χαρακτηριστικών προσωπικότητας

Οι θεωρίες που προτάθηκαν στο πλαίσιο της προσωπικότητας τον προηγούμενο αιώνα είναι ποικίλες. Ενώ ορισμένες από αυτές επικεντρώνονται στις βιολογικές διαφορές (βιολογικό μοντέλο) ή στην κλασική ή εξαρτημένη μάθηση (συμπεριφορικό μοντέλο), άλλες υπογραμμίζουν τις εμπειρίες της παιδικής ηλικίας (ψυχαναλυτικό μοντέλο) ή τις γνώσεις και την κοινωνική μάθηση (κοινωνικό-γνωστικό μοντέλο). Πάντως, αν και όλες αυτές οι θεωρίες παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την ανάπτυξη και την έκφραση της προσωπικότητας, η πιο διαδεδομένη και ευρέως αποδεκτή προσέγγιση είναι αυτή των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας. Οι θεωρητικοί των χαρακτηριστικών υποθέτουν ότι οι γνώσεις, τα

συναισθήματα και οι συμπεριφορές μας καθορίζονται από έναν αριθμό συνεπών και σχετικά σταθερών χαρακτηριστικών (Matz, Chan & Kosinski, 2016).

Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Gordon Allport

Ο Gordon Allport θεωρούσε πως τα χαρακτηριστικά είναι θεμελιακές μονάδες της προσωπικότητας, καθώς αφορούν γενικευμένες προδιαθέσεις που εξηγούν τη σταθερότητα της λειτουργίας του ατόμου σε κάθε κατάσταση που βρίσκεται. Σύμφωνα με τον Allport, τα χαρακτηριστικά αποτελούν εξατομικευμένες τάσεις που χαρακτηρίζονται από συνέπεια και σταθερότητα ως προς τον τρόπο που το άτομο προσαρμόζεται στο περιβάλλον του. Αναγνώρισε, μάλιστα, 4.000 χαρακτηριστικά προσωπικότητας από ένα λεξικό και τα κατηγοριοποίησε σε τρεις κατηγορίες: 1) τα πρωτεύοντα χαρακτηριστικά, δηλαδή τα προφανή κύρια χαρακτηριστικά που κυριαρχούν στη ζωή ενός ατόμου, 2) τα κεντρικά χαρακτηριστικά τα οποία, αν και είναι λιγότερο έντονα από τα πρωτεύοντα χαρακτηριστικά, είναι εξίσου σημαντικά και διακριτά σε κάθε άτομο, και 3) οι δευτερεύουσες διαθέσεις που είναι λιγότερο προφανείς και συνεπείς και δεν καθορίζουν την προσωπικότητα στον ίδιο βαθμό σε σχέση με τις δύο προηγούμενες κατηγορίες. Αν και η προσέγγιση του Allport ήταν ικανοποιητική για τον εντοπισμό διαφορετικών τύπων χαρακτηριστικών, η χρήση του δεν είναι εύκολη. Πολλά από αυτά τα χαρακτηριστικά, για παράδειγμα, είναι τόσο παρόμοια, που καθιστούν δύσκολη τη διάκριση ορισμένων χαρακτηριστικών από άλλα. Συνεπώς, μια τέτοια ασάφεια μπορεί να εμποδίσει τη μελέτη αυτών των χαρακτηριστικών προσωπικότητας (Allport, 1937; Cervone & Pervin, 2013).

Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Raymond Cattell

Ο ψυχολόγος Raymond Cattell ανέλυσε τη λίστα του Allport και τη μείωσε στα 171 χαρακτηριστικά, κυρίως εξαλείφοντας όρους που ήταν περιττοί ή ασυνήθιστοι. Ο Cattell

θεωρούσε πως η προσωπικότητα δομείται από τα επιφανειακά και τα πηγαία χαρακτηριστικά. Τα επιφανειακά χαρακτηριστικά είναι αυτά που παρατηρούνται εύκολα από τους άλλους, ενώ τα πηγαία χαρακτηριστικά δεν είναι τόσο φανερά προς τους άλλους και αποτελούν την πηγή πολλών διαφορετικών πτυχών της συμπεριφοράς. Για τον Cattell τα πηγαία χαρακτηριστικά ήταν σημαντικότερα για την περιγραφή της προσωπικότητας σε σύγκριση με τα επιφανειακά. Γι' αυτό, χρησιμοποίησε την παραγοντική ανάλυση και εντόπισε 16 πηγαία χαρακτηριστικά, τα οποία ενέταξε σε 3 κατηγορίες: στα χαρακτηριστικά ικανοτήτων, ιδιοσυγκρασίας και στα δυναμικά. Η ανάπτυξη και η εφαρμογή προηγμένων τεχνικών ανάλυσης παραγόντων από τον Cattell, καθώς και η συστηματική του ανάλυση διαφορετικών πηγών δεδομένων, άνοιξαν το δρόμο για την ανάπτυξη μεταγενέστερων μοντέλων χαρακτηριστικών, όπως το Big Five (Cattell, 1965; Cervone & Pervin, 2013).

Η θεωρία των χαρακτηριστικών του Hans Eysenck

Ένα ακόμη δημοφιλές μοντέλο χαρακτηριστικών είναι αυτό των Τριών Διαστάσεων της Προσωπικότητας που προτάθηκε από τον Hans Eysenck, επίσης γνωστό ως «Giant Three». Όπως ο Cattell, έτσι κι ο Eysenck χρησιμοποίησε την παραγοντική ανάλυση των στοιχείων του ερωτηματολογίου που είχε κατασκευάσει για να εξαγάγει κοινά χαρακτηριστικά προσωπικότητας (χαρακτηριστικά χαμηλού επιπέδου) και την δευτερογενή ανάλυση παραγόντων για να συμπεράνει μικρότερο αριθμό παραγόντων υψηλότερης τάξης (υπερπαραγοντες). Στο αρχικό του μοντέλο, ο Eysenck εντόπισε δύο υπερπαραγοντες: την Εξωστρέφεια και τον Νευρωτισμό. Ενώ ο παράγοντας της Εξωστρέφειας αναφέρεται στο βαθμό που οι άνθρωποι επιθυμούν να ασχολούνται με το κοινωνικό τους περιβάλλον και κατά πόσο αναζητούν τον ενθουσιασμό και τη δράση, ο παράγοντας του Νευρωτισμού αντανακλά το βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν και εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Αργότερα, ο Eysenck

και η σύζυγός του πρόσθεσαν τον υπερπαράγοντα του Ψυχωτισμού. Σε αντίθεση με τους άλλους δύο παράγοντες, ο Ψυχωτισμός αφορά στη μη φυσιολογική συμπεριφορά και περιλαμβάνει χαμηλού επιπέδου χαρακτηριστικά όπως η επιθετικότητα, η αντικοινωνική συμπεριφορά και η παρορμητικότητα (Block, 1977; Eysenck, 1970).

Το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων των Robert McCrae και Paul Costa

Σύμφωνα με μοντέλο των Πέντε Παραγόντων των McCrae και Costa (1987), η προσωπικότητα ενός ανθρώπου αναλύεται μέσα από πέντε διαστάσεις ή αλλιώς τη γνωστή «Μεγάλη Πεντάδα». Με την εισαγωγή του «Big Five», προτάθηκε ένα πλαίσιο προσωπικότητας που έγινε αποδεκτό από τη συντριπτική πλειοψηφία των ερευνητών προσωπικότητας. Η συγκεκριμένη θεωρία αναφέρει τα βασικά χαρακτηριστικά που απαρτίζουν σημαντικά σημεία της προσωπικότητας ενός ατόμου. Τους πέντε αυτούς παράγοντες αποτελούν ο Νευρωτισμός, η Εξωστρέφεια, η Δεκτικότητα στην εμπειρία, η Προσήνεια και η Ευσυνειδησία.

Νευρωτισμός

Ο Νευρωτισμός (Neuroticism) αποτελεί τη διάσταση που αφορά το βαθμό στον οποίο ένα άτομο βιώνει αρνητικά συναισθήματα, όπως λύπη, θυμό, άγχος, ντροπή και ενοχές. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα που σκοράρουν υψηλά στα επίπεδα Νευρωτισμού φαίνεται πως βιώνουν συναισθήματα θλίψης και η καθημερινότητά τους διακατέχεται από ένα συνεχόμενο άγχος. Επίσης, νιώθουν έντονη ανασφάλεια και φόβο και πολλές φορές χάνουν εύκολα την ψυχραιμία τους και ξεσπούν. Πρόκειται, δηλαδή, για άτομα που βιώνουν σε ισχυρό βαθμό τα συναισθήματά τους και δυσκολεύονται να τα διαχειριστούν. Από την άλλη, άτομα που σκοράρουν χαμηλά στα επίπεδα του Νευρωτισμού, χαρακτηρίζονται από μια σταθερή

ψυχολογική κατάσταση και βιώνουν αισθήματα ηρεμίας, ασφάλειας και ικανοποίησης (Costa & McRae, 1985, 1992).

Εξωστρέφεια

Ο παράγοντας της Εξωστρέφειας (Extraversion) σχετίζεται με το βαθμό στον οποίο ένα άτομο διαθέτει χαρακτηριστικά που επηρεάζουν το κατά πόσο επιδιώκει την αλληλεπίδραση με άλλα άτομα. Άτομα που σκοράρουν υψηλά στην Εξωστρέφεια είναι συνήθως κοινωνικά, φιλικά και έχουν αυτοπεποίθηση. Απολαμβάνουν την επαφή με άλλους ανθρώπους, τους ευχαριστεί να συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες και έχουν την τάση να είναι ισχυρογνώμονες και φιλόδοξοι. Ακόμη, προτιμούν την παρουσία πολλών φίλων και να γνωρίζουν νέα άτομα. Αντίθετα, άτομα με χαμηλή βαθμολογία στην Εξωστρέφεια τείνουν να είναι εσωστρεφείς και προτιμούν δραστηριότητες που δεν συμπεριλαμβάνουν πολύ κόσμο και που χαρακτηρίζονται από μοναχικότητα. Τα εσωστρεφή άτομα δεν μιλούν τόσο όσο τα εξωστρεφή, ούτε παρεβρίσκονται σε κοινωνικά γεγονότα στον ίδιο βαθμό. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι αντικοινωνικοί, απλά προτιμούν λιγότερο την κοινωνική διαπροσωπική αλληλεπίδραση σε σχέση με τους πιο εξωστρεφείς ανθρώπους (Costa & McRae, 1985, 1992).

Δεκτικότητα στην εμπειρία

Η διάσταση της Δεκτικότητας στην εμπειρία (Openness to experience) συνδέεται με την τάση του ατόμου να αναζητά νέες εμπειρίες και δραστηριότητες στη ζωή του. Ειδικότερα, άτομα που έχουν υψηλές βαθμολογίες στη συγκεκριμένη διάσταση χαρακτηρίζονται από περιέργεια, πρωτοτυπία, φαντασία και δημιουργικότητα. Επιπλέον, τα άτομα αυτά είναι πρόθυμα να ανακαλύπτουν νέες πνευματικές και βιωματικές εμπειρίες και είναι ανοιχτά σε καινοτόμες ιδέες. Από την άλλη πλευρά, άτομα με χαμηλή δεκτικότητα σε εμπειρίες προτιμούν τη σταθερότητα

αντί για την αλλαγή καθώς και τις παλιές και δοκιμασμένες μεθόδους τους, ώστε να αντεπεξέρχονται στις υποχρεώσεις τους πιο εύκολα. Θα μπορούσαν να θεωρηθούν άτομα συντηρητικά, με περιορισμένα ενδιαφέροντα και αρνητικά στο να αναλάβουν προκλήσεις (Costa & McRae, 1985, 1992).

Προσήνεια

Ο παράγοντας της Προσήνειας (Agreeableness) αφορά στην ποιότητα των διαπροσωπικών αλληλεπιδράσεων του ατόμου. Φαίνεται πως τα άτομα με αυξημένη ροπή προς τη διάσταση αυτή, δείχνουν εύκολα εμπιστοσύνη στους άλλους και θέλουν να συνεργαστούν μαζί τους. Χαρακτηρίζονται, μάλιστα, από φιλική διάθεση, ευγένεια και την τάση τους να βοηθούν τους γύρω τους ενώ ταυτόχρονα, αποφεύγουν τις συγκρουσιακές σχέσεις επιδεικνύοντας αλτρουϊστική συμπεριφορά. Αντίθετα, άτομα με χαμηλή προσήνεια εμφανίζουν χαρακτηριστικά εχθρικότητας, ανταγωνισμού, αγένειας και είναι ιδιαίτερα εριστικά. Ακόμη, δεν διατίθενται να δείξουν ευαισθησία προς τις ανάγκες των συνανθρώπων τους, ούτε είναι φιλικοί μαζί τους, και εμφανίζουν συχνά τάσεις καχυποψίας προς τους άλλους (Costa & McRae, 1985, 1992).

Ευσυνειδησία

Τέλος, η Ευσυνειδησία (Conscientiousness) αποτελεί τη διάσταση που αναφέρεται στον βαθμό οργάνωσης και κινητοποίησης του ατόμου για την επίτευξη ενός στόχου. Άτομα με υψηλή βαθμολογία στην Ευσυνειδησία χαρακτηρίζονται από καλή οργάνωση και αυτοπειθαρχία, καθώς και από υψηλά επίπεδα εργατικότητας και προσήλωσης με σκοπό να ολοκληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Γενικά, πρόκειται για άτομα προσεκτικά και μεθοδικά τα οποία επιδιώκουν την επιτυχία. Αντιθέτως, άτομα με χαμηλά σκορ στην Ευσυνειδησία δεν καταφέρνουν εύκολα να ελέγξουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους και μπορεί να δυσκολεύονται σε θέματα

ανάληψης ευθυνών. Τα μη ευσυνείδητα άτομα τείνουν να είναι ανοργάνωτα, μη αξιόπιστα και να μην επικεντρώνονται στην επίτευξη των στόχων τους (Costa & McCrae, 1985, 1992).

Οι Costa και McCrae βασίστηκαν σε τέσσερα επιχειρήματα με στόχο να αποδείξουν πως το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων μπορεί να εξηγήσει επαρκώς την προσωπικότητα. Στην αρχή, υποστηρίζουν ότι δεδομένα ερευνών για τους πέντε παράγοντες δείχνουν πως τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας χαρακτηρίζονται από σταθερότητα στον χρόνο. Φαίνεται, ακόμη, πως κάθε παράγοντας αποτελείται από μια ποικιλία χαρακτηριστικών προσωπικότητας που είναι φανερή στην φυσική γλώσσα των καθημερινών αλληλεπιδράσεων, καθώς και στη δομή των ερωτηματολογίων που αφορούν καθαρά την διερεύνηση της προσωπικότητας. Επιπλέον, οι συγκεκριμένοι παράγοντες δύναται να εντοπισθούν σε άτομα που ανήκουν σε διαφορετικές ηλικιακές και γλωσσικές ομάδες. Τέλος, υπάρχουν ερευνητές, όπως ο Eysenck, που επιβεβαιώνουν τη βιολογική βάση του μοντέλου των Πέντε Παραγόντων, καθώς έχουν εντοπίσει σε μερικούς από τους παράγοντες στοιχεία κληρονομικότητας (John & Srivastava, 1999; McCrae & John, 1992).

Θετική Ψυχολογία

Εισαγωγή στη Θετική Ψυχολογία

Ο κλάδος της Θετικής Ψυχολογίας έκανε την εμφάνισή του στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και έκτοτε η επιρροή που έχει ασκήσει στην επιστημονική κοινότητα είναι εντυπωσιακή. Πρόκειται για τον κλάδο της Ψυχολογίας που εστιάζει στην υποκειμενική εμπειρία και την προσωπική ερμηνεία του ατόμου σε συνδυασμό με τα συναισθήματα και τα βιώματά του. Για τον λόγο αυτό, οι ψυχολόγοι του κινήματος έδωσαν βάση σε μια πιο ολιστική προσέγγιση της ψυχικής

υγείας, υποστηρίζοντας πως η προσωπική ανάπτυξη των ατόμων επέρχεται μέσα από την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους (Γαλανάκης, Μερτίκα & Σεργιάννη, 2011).

Βασικός σκοπός της Θετικής Ψυχολογίας, λοιπόν, είναι αυτή η αλλαγή εστίασης της Ψυχολογίας από την εστίαση στα προβληματικά στοιχεία του ατόμου, στην καλλιέργεια των θετικών χαρακτηριστικών του και στην προαγωγή του ευ ζην (Seligman, 2002). Με βάση τα παραπάνω, ο κλάδος επικεντρώνεται στην ενίσχυση των ταλέντων και των θετικών διαστάσεων της ύπαρξης του ατόμου, ώστε το άτομο να απολαμβάνει στο μέγιστο βαθμό τη ζωή του και να είναι ευτυχισμένο (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000).

Οι ερευνητές του κλάδου μελετούν έννοιες όπως την ποιότητα ζωής, την ψυχική ανθεκτικότητα, τη αισιοδοξία και την ευεξία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι έρευνες για τα θετικά συναισθήματα μέσα από την εξέταση του τρόπου εσωτερίκευσης και νοηματοδότησης τους από τους ανθρώπους (Γαλανάκης, Μερτίκα & Σεργιάννη, 2011). Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στην μελέτη των θετικών συναισθημάτων.

Ορισμός συναισθήματος

Τα συναισθήματα, σύμφωνα με τη Fredrickson (2001), θεωρούνται πολυσύνθετες τάσεις απόκρισης οι οποίες διαρκούν σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Όσον αφορά τη διαδικασία, συνήθως ένα συναίσθημα δημιουργείται όταν ένα άτομο δίνει, συνειδητά ή ασυνείδητα, προσωπικό νόημα σε κάποιο γεγονός ή αντικείμενο. Αυτή η διαδικασία αξιολόγησης τείνει να προκαλεί μια σειρά αντιδράσεων σε διάφορα επίπεδα, όπως σε γνωστικό, σωματικό, αλλά και σε επίπεδο φυσιολογίας. Συνεπώς, ένα συναίσθημα συνιστά την ψυχολογική αντίδραση προς ένα ερέθισμα (Fredrickson, 2001).

Η Fredrickson, ακόμη, διέκρινε το συναίσθημα (emotion) από την έννοια «affect», η οποία αναφέρεται σε καθαρά συνειδητές αισθήσεις και εντοπίζεται σε συναισθηματικές εκφράσεις, όπως η διάθεση και οι αισθήσεις του σώματος. Το «affect», μάλιστα, δεν προέρχεται αναγκαστικά από ένα συγκεκριμένο ερέθισμα ή αντικείμενο, σε αντίθεση με το συναίσθημα που συνιστά πάντα την αντίδραση προς κάποιο ερέθισμα. Τέλος, ενώ τα συναισθήματα επηρεάζουν σημαντικά σε ποικίλα επίπεδα το άτομο και έχουν μικρή διάρκεια, οι καταστάσεις που αναφέρονται στον όρο «affect» έχουν μεγαλύτερη διάρκεια, αλλά δεν έχουν εξίσου μεγάλη ένταση με αυτή των συναισθημάτων (Fredrickson, 2001).

Θετικά συναισθήματα

Η έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί για τα θετικά συναισθήματα κατέχει σπουδαία θέση για τον κλάδο της Θετικής Ψυχολογίας. Συγκεκριμένα, μεγάλη επιστημονική σημασία φαίνεται πως έχουν οι έρευνες της Fredrickson αναφορικά με τα θετικά συναισθήματα. Σύμφωνα με την ίδια, οι ερευνητές έχουν την τάση να εστιάζουν στα αρνητικά συναισθήματα και να διατυπώνουν θεωρίες γι' αυτά, ενώ ταυτόχρονα δεν δίνουν ιδιαίτερη βάση στον ρόλο των θετικών για το άτομο (Fredrickson, 2001). Οι Fredrickson και Levenson (1998) αναφέρουν πως τα αρνητικά συναισθήματα βιώνονται από τα άτομα όταν βρίσκονται σε περιβάλλοντα που θεωρούν απειλητικά και λειτουργούν ως μηχανισμοί άμυνας, με απώτερο σκοπό να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Από την άλλη, τα θετικά συναισθήματα βιώνονται όταν τα άτομα εκλαμβάνουν το περιβάλλον ως ασφαλές και στοχεύουν στην διεύρυνση και δόμηση ψυχολογικών, νοητικών, σωματικών και κοινωνικών πόρων. Με βασικό κίνητρο την βελτίωση της ψυχικής και σωματικής υγείας, η Fredrickson επιδίωξε να μελετήσει τη λειτουργία των θετικών συναισθημάτων μέσα από την αναγνώριση των επιδράσεών τους στον άνθρωπο.

Το θεωρητικό μοντέλο Διεύρυνσης και Δόμησης

Το 1998 η Fredrickson διατύπωσε τη Θεωρία της Διεύρυνσης και Δόμησης των Θετικών Συναισθημάτων (The Broaden and Build Theory of Positive Emotions), συστατικό στοιχείο της οποίας είναι η ιδέα πως η βίωση θετικών συναισθημάτων διευρύνει το επίπεδο σκέψης και δράσης και ενισχύει το άτομο με ψυχικά αποθέματα.

Διεύρυνση - Δόμηση

Οι βασικές έννοιες της θεωρίας είναι δύο, αυτές της διεύρυνσης (broadening) και της δόμησης (building). Η έννοια της διεύρυνσης αφορά στη διεύρυνση της σκέψης και της δράσης, ως απόρροια της βίωσης θετικών συναισθημάτων. Ειδικότερα, ενώ η βίωση αρνητικών συναισθημάτων ωθεί το άτομο να υιοθετεί συμπεριφορές οι οποίες δεν του επιτρέπουν να διευρύνει τον ορίζοντα της σκέψης του, τα θετικά συναισθήματα λειτουργούν ακριβώς αντίθετα και έτσι το άτομο έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει μια ποικιλία ιδεών που το καθιστούν ικανό να υιοθετήσει εναλλακτικές συμπεριφορές. Η έννοια της δόμησης είναι στην πραγματικότητα το αποτέλεσμα της διεύρυνσης. Συγκεκριμένα, η δόμηση σημαίνει πως το άτομο εμπλουτίζεται ψυχικά, γνωστικά, σωματικά και κοινωνικά και πως η απόκτηση αυτών των πόρων θα έχει μεγάλη διάρκεια και παράλληλα, θα τους αξιοποιεί και αργότερα σε άλλες συνθήκες. Μ' αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζονται ωφέλειες από τη βίωση θετικών συναισθημάτων οι οποίες έχουν περισσότερη αξία σε σχέση με μια απλή στιγμή βίωσης ενός θετικού συναισθήματος (Fredrickson, 1998).

Η υπόθεση του αντιδότου

Ένα εξίσου σημαντικό μέρος της θεωρίας των θετικών συναισθημάτων συνιστά η «υπόθεση του αντιδότου» ή «the undoing hypothesis», καθώς σύμφωνα μ' αυτή, τα θετικά συναισθήματα

δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις περιοριστικές συνέπειες που προκαλούν τα αρνητικά συναισθήματα. Με αυτόν τον τρόπο, τα θετικά συναισθήματα λειτουργούν ως αντίδοτο προς την αρνητικότητα και προστατεύουν την ψυχική υγεία (Fredrickson & Levenson, 1998). Μάλιστα, η Fredrickson με τους συνεργάτες της τόνισαν το γεγονός ότι, επειδή τα θετικά συναισθήματα διευρύνουν τη σκέψη-δράση, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μειώνεται η επίδραση που ασκούσε μέχρι τότε ένα αρνητικό συναίσθημα στη σκέψη και στο σώμα του ατόμου, ενώ παράλληλα, μειώνεται και η ψυχική και σωματική προετοιμασία για τη συγκεκριμένη δράση (Fredrickson et al., 2000). Ενώ τα αρνητικά συναισθήματα έχουν άμεση σύνδεση με τις συμπεριφορές που λειτουργούν προστατευτικά για τα επικίνδυνα περιβάλλοντα, τα θετικά συναισθήματα λειτουργούν επίσης προστατευτικά, απλώς όχι με τον ίδιο τρόπο. Με λίγα λόγια, μέσω της βίωσης θετικών συναισθημάτων ένα άτομο έχει τη δύναμη να διευρύνει τις γνωστικές του λειτουργίες και να ενισχύσει τα στοιχεία που θεωρούνται καίρια για την επιβίωση σε καταστάσεις που ενδέχεται να το απειλήσουν (Fredrickson, 2001).

Ατέρμονα ανελλισσόμενη σπείρα

Για την ολοκλήρωση της θεωρίας της Fredrickson, κρίνεται σημαντική μια σύντομη ανάλυση της έννοιας της ατέρμονα ανελλισσόμενης σπείρας. Πρόκειται για την υπόθεση ότι τα θετικά συναισθήματα δεν προκαλούν την αίσθηση ευφορίας μόνο τη στιγμή που βιώνονται, αλλά βελτιώνουν τις πιθανότητες μελλοντικής ευεξίας ως απόρροια της διεύρυνσης και της δόμησης. Αυτό σημαίνει πως η βίωση ενός θετικού συναισθήματος και η διευρυμένη σκέψη που την ακολουθεί αλληλεπιδρούν. Ένα θετικό συναίσθημα οδηγεί, δηλαδή, στην διεύρυνση, η οποία αργότερα ωθεί το άτομο στην βίωση επιπρόσθετων θετικών συναισθημάτων, τα οποία θα επεκτείνουν εκ νέου την διεύρυνση σκέψης και δράσης, δημιουργώντας έτσι μια διαρκώς

ανελίσσόμενη αλυσίδα. Με αυτή τη διαδικασία, μάλιστα, αυξάνεται η ψυχολογική ανθεκτικότητα και η συναισθηματική ευεξία, ενώ ταυτόχρονα οι δύο αυτές έννοιες αλληλοσυμπληρώνονται και ωθούν το άτομο στην αποτελεσματική προσαρμογή του σε μια σκληρή καθημερινότητα (Fredrickson & Joiner, 2002).

Τέλος, για την καλύτερη διατύπωση της θεωρίας της, η Fredrickson επέλεξε να επικεντρωθεί σε μια ομάδα συναισθημάτων που διακρίνονται μεταξύ τους και είναι πολιτισμικά αναγνωρίσιμα. Τα συναισθήματα στα οποία εστιάζει είναι η χαρά, το ενδιαφέρον και η ικανοποίηση. Πιο συγκεκριμένα:

Χαρά

Το συναίσθημα της χαράς συχνά συγχέεται, χωρίς διάκριση, με το συναίσθημα της ευτυχίας και ταυτόχρονα φαίνεται να παρουσιάζει ομοιότητες με άλλα συναισθήματα υψηλής έντασης, όπως η διασκέδαση. Ένα άτομο τείνει να βιώνει το συναίσθημα της χαράς σε συνθήκες που αισθάνεται ασφαλές και όπου νιώθει ότι δεν χρειάζεται να επιβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια. Επιπλέον, η χαρά μπορεί να αναδύεται όταν κάποιος επιτυγχάνει έναν προκαθορισμένο στόχο (Izard, 1977). Σε ό,τι αφορά τη διεύρυνση και την απόκτηση πόρων που συνοδεύει τη χαρά, η Fredrickson υποστηρίζει ότι η χαρά ενδέχεται να οδηγήσει σε ένα παιχνίδι διαφόρων μορφών που προωθούν την εξερεύνηση και τη δημιουργία. Με αυτή τη διαδικασία, το άτομο επεκτείνει τον ορίζοντα σκέψης και δράσης του πέρα από τα συνηθισμένα πλαίσια και ανοίγει νέες προοπτικές, με αποτέλεσμα την απόκτηση νέων ικανοτήτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και μετά τη λήξη της ευχάριστης εμπειρίας (Fredrickson, 1998, 2000).

Ενδιαφέρον

Σύμφωνα με τον Izard (1977), το ενδιαφέρον αλλά και παραπλήσια συναισθήματα, όπως η περιέργεια και ο ενθουσιασμός, προκύπτουν κυρίως σε περιστάσεις που το άτομο αισθάνεται ασφαλές και στις οποίες νιώθει ότι του δίνεται η ευκαιρία να ζήσει κάτι πρωτόγνωρο. Ακόμη, αναφορικά με τις λειτουργίες της έννοιας αυτής, η Fredrickson συμφωνεί με τον Izard σχετικά με την ιδέα ότι το ενδιαφέρον οδηγεί σε μια τάση σκέψης και δράσης που επικεντρώνεται πλήρως στο αντικείμενο του ενδιαφέροντος. Ειδικότερα, το άτομο επιδιώκει να αποκτήσει περισσότερη γνώση σχετικά με το αντικείμενο αυτό, γεγονός που το οδηγεί σε μια αίσθηση ζωντάνιας. Αυτή η τάση ανοίγει τον δρόμο για νέες εμπειρίες και για προσωπική ωρίμανση, οφέλη που απορρέουν από τη διεύρυνση που προκαλείται λόγω της βίωσης ενδιαφέροντος (Fredrickson, 1998, 2000).

Ικανοποίηση

Η ικανοποίηση και τα συναφή συναισθήματα, όπως η γαλήνη, η ηρεμία και η ανακούφιση, εκδηλώνονται σε στιγμές που το άτομο αισθάνεται ασφάλεια και σιγουριά, χωρίς να είναι απαραίτητη η ανάγκη για ενεργή δράση. Η Fredrickson επισημαίνει ότι η έννοια αυτή δεν πρέπει να ταυτίζεται με την απλή ευχαρίστηση που προκύπτει από την ικανοποίηση σωματικών αναγκών, όπως μετά από ένα καλό γεύμα. Σύμφωνα με την ίδια, οι αλλαγές που προκαλεί η εμπειρία της ικανοποίησης ενδέχεται να είναι περισσότερο γνωστικές παρά σωματικές. Ακόμη, υποστηρίζει ότι η ικανοποίηση διευρύνει τόσο τις αντιλήψεις ενός ατόμου για τον εαυτό του, όσο και για τον κόσμο (Fredrickson, 1998, 2000).

Η προσωπικότητα και ο συναισθηματικός κόσμος των καλλιτεχνών

Η τέχνη αποτελεί έναν σημαντικό τρόπο έκφρασης για όλους τους ανθρώπους. Οι καλλιτέχνες μεταφέρουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους στα έργα τέχνης τους. Η *Κραυγή* του Edvard Munch, για παράδειγμα, αποτελεί έναν αξιοθαύμαστο πίνακα ζωγραφικής, μεταξύ πολλών άλλων, που απεικονίζει τον ακραίο ψυχικό πόνο και το άγχος. Πολλά διάσημα έργα δημιουργήθηκαν από καλλιτέχνες που βίωναν σε μεγάλο βαθμό αρνητικά συναισθήματα και με χαρακτηριστικά προσωπικότητας που υποδεικνύουν κάποια ψυχική διαταραχή. Πολλές μελέτες έχουν σκιαγραφήσει τον επιπολασμό της ψυχολογικής δυσφορίας και της ψυχικής ασθένειας στον πληθυσμό των καλλιτεχνών. Μάλιστα, ενώ επικρατούν μύθοι περί περιθωριοποίησης και αποξένωσης μεταξύ των καλλιτεχνών, η ψυχική ασθένεια σε αυτόν τον πληθυσμό συνήθως δικαιολογείται ή ωραιοποιείται, γεγονός που τους αποθαρρύνει από το να αναζητήσουν βοήθεια (Burch et al., 2006). Είναι γεγονός πως τα ποσοστά διαταραχών διάθεσης, κατάχρησης ουσιών και απόπειρας αυτοκτονίας είναι σχετικά υψηλά στους καλλιτέχνες (Post, 1996). Ωστόσο, άλλοι ερευνητές τονίζουν ότι η τέχνη είναι ένας παράγοντας προώθησης της ευημερίας (Cameron et al., 2013). Οι Guastello, Guastello και Hanson (2004) υποστηρίζουν ότι η δημιουργική δραστηριότητα είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης των δύσκολων συνθηκών και οι Dalebroux, Goldstein και Winner (2008) επισημαίνουν την άποψη πως η δημιουργία τέχνης αποτελεί στρατηγική που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να διατηρήσουν ή ακόμα και για να μεγιστοποιήσουν τα θετικά συναισθήματα που βιώνουν.

Χαρακτηριστικά προσωπικότητας

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των καλλιτεχνών, έρευνες επιβεβαιώνουν ότι τα δημιουργικά άτομα κατατάσσονται υψηλότερα στη διάσταση της προσωπικότητας που αφορά

τον Νευρωτισμό. Τα αποτελέσματα της έρευνας των Walker, Koestner και Hum (1995) επαλήθευσαν την πρόβλεψη ότι οι καλλιτέχνες θα κριθούν πιο νευρωτικοί συγκριτικά με τους μη καλλιτέχνες. Ο Νευρωτισμός αντανακλά την εμπειρία της ψυχολογικής δυσφορίας και έχει συσχετιστεί με χρόνια αρνητικά συναισθήματα και ψυχικές διαταραχές. Η διαπίστωση ότι τα δημιουργικά άτομα σημειώνουν υψηλότερες βαθμολογίες στη διάσταση του Νευρωτισμού υποστηρίζει τις συνδέσεις που έγιναν στο παρελθόν μεταξύ συναισθηματικής αστάθειας και δημιουργικότητας (Jamison, 1989; Ludwig, 1992). Τα ευρήματα επιβεβαίωσαν, επίσης, την πρόβλεψη ότι τα δημιουργικά άτομα θα ήταν πιο πιθανό συγκριτικά με τα μη δημιουργικά άτομα να διαθέτουν χαρακτηριστικά προσωπικότητας που σχετίζονται με ένα καταθλιπτικό στυλ και την παρορμητική συμπεριφορά. Συνεπώς, φαίνεται πως οι καλλιτέχνες ενδέχεται να περιγραφούν ως προσωπικότητες που ανησυχούν για τη προσωπική τους επάρκεια, βιώνουν συναισθήματα με έντονες διακυμάνσεις και χαρακτηρίζονται από λιγότερη κοινωνική σταθερότητα σε σχέση με αυτούς που δεν ασχολούνται με κάποιο είδος τέχνης (Walker, Koestner & Hum, 1995).

Ακόμη, η μελέτη πρότεινε ότι το προφίλ των καλλιτεχνών διαφέρει από την ομάδα ελέγχου και στις υπόλοιπες διαστάσεις της προσωπικότητας. Ειδικότερα, από τις πέντε κεντρικές διαστάσεις που εντόπισαν οι Costa και McCrae (1987), μόνο για την Εξωστρέφεια δεν προέκυψε σημαντική διαφορά μεταξύ δημιουργικών και μη δημιουργικών ατόμων. Οι καλλιτέχνες σκόραραν υψηλότερα από τους μη καλλιτέχνες στις διαστάσεις της Δεκτικότητας στην εμπειρία και της Προσήνειας, ενώ βαθμολογήθηκαν χαμηλότερα ως προς την Ευσυνειδησία. Τα ευρήματα της υψηλής βαθμολογίας του ίδιου ατόμου στον Νευρωτισμό, την Δεκτικότητα στην εμπειρία και την Προσήνεια, θεωρούνται ασυνήθιστα, όμως μπορούν να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τη μοναδική προσωπικότητα του δημιουργικού καλλιτέχνη (Walker, Koestner

& Hum, 1995). Θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος πως ο Νευρωτισμός αντιπροσωπεύει μια συναισθηματική αστάθεια, ενώ η Δεκτικότητα στην εμπειρία και η Προσήνεια αντικατοπτρίζουν μια θετική ή καλά προσαρμοσμένη ζωή για το άτομο. Ειδικότερα, έχει βρεθεί πως η Προσήνεια σχετίζεται θετικά με την ευημερία (McCrae & John, 1992) και πως η Δεκτικότητα στην εμπειρία αποτελεί βασική πτυχή ενός πλήρως λειτουργικού και αυτοπραγματοποιημένου ατόμου (Rogers, 1959). Τα δημιουργικά άτομα μπορούν να αντιμετωπίσουν τις συναισθηματικές δυσκολίες όταν ανοίγονται σε νέες εμπειρίες και ανθρώπους. Με αυτόν τον τρόπο, μαθαίνουν πολλά για τον κόσμο και τους άλλους ανθρώπους και μπορούν να αποκτήσουν μια αίσθηση ελέγχου στο περιβάλλον τους (Walker, Koestner & Hum, 1995).

Ποικίλες παλαιότερες έρευνες (Andreason, 1987; Stack, 1996, 1997) επιβεβαιώνουν ότι και η επαγγελματική αλλά και η προσωπική καλλιτεχνική ικανότητα μπορεί να προβλέψει τον κίνδυνο κακής ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένης της κατάθλιψης και του κινδύνου αυτοκτονίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η μελέτη των Schildkraut, Hirshfeld και Murphy (1994), η οποία τεκμηριώνει τον υψηλό επιπολασμό των διαταραχών της διάθεσης από μια ομάδα 15 καλλιτεχνών του κινήματος του Αφηρημένου Εξπρεσιονισμού του 20ού αιώνα της Σχολής της Νέας Υόρκης. Αυτοί οι καλλιτέχνες βασίστηκαν στον ελεύθερο συνειρμό για να αποκαλύψουν ασυνείδητο υλικό και δημιούργησαν μια ψυχολογικά και πνευματικά σημαντική τέχνη που πραγματευόταν θέματα της δημιουργίας, της γέννησης, της ζωής και του θανάτου. Οι συγκεκριμένοι ερευνητές βρήκαν πως πάνω από το 50% των καλλιτεχνών που μελετήθηκαν είχαν κάποια ψυχοπαθολογία, κυρίως διαταραχές της διάθεσης, εμμονή με τον θάνατο και συχνή κατάχρηση αλκοόλ. Τουλάχιστον το 40% αναζήτησε θεραπεία και το 20% νοσηλεύτηκε για ψυχιατρικά προβλήματα. Μάλιστα, δύο από αυτούς αυτοκτόνησαν, δύο έχασαν τη ζωή τους σε ατυχήματα που προκάλεσαν οι ίδιοι, και άλλοι δύο είχαν πατέρες που αυτοκτόνησαν. Τέλος,

πολλοί από τους καλλιτέχνες αυτούς πέθαναν από πρόωρους θανάτους και οι 7 από τους 15 της ομάδας ήταν νεκροί πριν από την ηλικία των 60 ετών.

Συναίσθημα

Η έρευνα που συνδέει το συναίσθημα με τη δημιουργικότητα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς μπορεί να οδηγήσει την επιστημονική κοινότητα στην πληρέστερη κατανόηση των δημιουργικών ατόμων. Η κατανόηση, δηλαδή, της σχέσης μεταξύ συναισθημάτων και δημιουργικότητας είναι εξίσου σημαντική με την κατανόηση της σχέσης μεταξύ της δημιουργικότητας και των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας (Russ & Schafer, 2006). Είναι κοινός τόπος ότι τα περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα τεχνών εκτιμούν και ενισχύουν την ικανότητα του καλλιτέχνη να έχει πρόσβαση στον συναισθηματικό του κόσμο, σε μια προσπάθεια να εμβαθύνει την καλλιτεχνική του έκφραση (Thomson, Keehn & Gumpel, 2009). Οι καλλιτέχνες γενικά αναγνωρίζουν ότι η δημιουργικότητά τους πηγάζει από μια ισχυρή πρόθεση για δημιουργία, οδηγούμενη από τις συναισθηματικές καταστάσεις στις οποίες βρίσκονται (Erez & Isen, 2002).

Οι ερευνητές, όμως, δεν συμφωνούσαν πάντα για τη σχέση μεταξύ συναισθηματικής κατάστασης και δημιουργικότητας. Ορισμένα ερευνητικά ευρήματα φανερώνουν πως το θετικό συναίσθημα, συμπεριλαμβανομένης της έκπληξης και του χιούμορ, ενισχύει τη δημιουργικότητα (Amabile, Barsade, Mueller, & Staw, 2005; Filipowicz, 2006). Ωστόσο, το αρνητικό συναίσθημα θεωρείται εξίσου σημαντικό για τη δημιουργική διαδικασία. Συγκεκριμένα, οι Rauschenberger και Lynn (2003) υποστήριξαν ότι τα άτομα που βιώνουν αρνητικά συναισθήματα σε υψηλή συχνότητα και ένταση, έχουν υψηλή τάση για φαντασία και κατ' επέκταση για δημιουργικότητα.

Αν και, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δημιουργικότητα έχει συσχετιστεί σε μεγάλο βαθμό με ένα αρνητικό στερεότυπο όσον αφορά τον συναισθηματικό κόσμο των καλλιτεχνών, η έρευνα έχει δείξει πολλά θετικά αποτελέσματα για την ψυχική υγεία, που προκύπτουν από την δημιουργική ενασχόληση μέσω της τέχνης, τόσο σε θεραπευτικές παρεμβάσεις (Regev & Cohen-Yatziv, 2018), όσο και σε καθημερινές εμπειρίες (Conner, DeYoung & Silvia, 2018). Γενικότερα, πολλές μελέτες έχουν υποστηρίξει την ιδέα ότι η δημιουργική έκφραση, ειδικά μέσω της τέχνης μπορεί να ενισχύσει την βίωση θετικών συναισθημάτων και εμπειριών (Kennett, 2000). Μια σημαντική διαπίστωση είναι το γεγονός ότι, μέσω της ενασχόλησης με την τέχνη, το άτομο ενισχύει την ψυχική του ανθεκτικότητα. Σύμφωνα με τις Metzl και Morrell (2008), η δημιουργικότητα και η ανθεκτικότητα συνδέονται μέσω ενός συνόλου κοινών χαρακτηριστικών, όπως η επίλυση προβλημάτων, η αυτογνωσία, η πρωτοβουλία, η εκφραστικότητα, ο αυθορμητισμός, η ευελιξία, η εφευρετικότητα, η προσαρμοστικότητα και πρωτοτυπία. Υποστηρίζουν, επιπροσθέτως, ότι η πράξη της δημιουργικής έκφρασης μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα, καθώς η δημιουργική διαδικασία ενθαρρύνει τους ανθρώπους να εξασκήσουν αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά. Η δημιουργικότητα και η ανθεκτικότητα έχουν μια αμφίδρομη σχέση, αφού όσο πιο δημιουργικός είναι κάποιος, τόσο πιο πιθανό είναι να έχει δεξιότητες ανθεκτικότητας και όσο λιγότερο ανθεκτικός είναι, τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να καλλιεργήσει τη δημιουργική του πλευρά.

Θετική Τέχνη (Positive Art)

Επηρεασμένος από τη Θετική Ψυχολογία, ο Lomas (2016) εξέτασε την επίδραση της Θετικής Τέχνης (Positive Art), η οποία μελετά τον τρόπο με τον οποίο η δημιουργία τέχνης και η εκτίμησή της μπορούν να συμβάλλουν στην ευημερία του ανθρώπου. Κατέληξε σε πέντε βασικά θετικά αποτελέσματα μέσω της ενασχόλησης με δραστηριότητες δημιουργικής εικαστικής

τέχνης, μουσικής, λογοτεχνίας και θεάτρου: 1) δημιουργία νοημάτων (εύρεση νοήματος στη ζωή), 2) εμπλουτισμός της εμπειρίας (βίωση συναισθημάτων), 3) εκτίμηση αισθητικής (η ομορφιά του έργου φέρνει χαρά), 4) ψυχαγωγία και 5) δέσιμο με άλλους.

Προσωπικότητα και διάθεση

Σύμφωνα με την προσέγγιση των Canli και συνεργατών (2004), η προσωπικότητα και η διάθεση φαίνεται πως αποτελούν δύο συνυφασμένες έννοιες, αφού βρήκαν πως η διάθεση των νευρωτικών ατόμων είναι κυρίως αρνητική, ενώ οι εξωστρεφείς έχουν περισσότερο θετική διάθεση. Αυτό τους οδήγησε στην πρόταση ότι οι «νευρωτικοί» καλλιτέχνες μπορεί να είναι νευροβιολογικά πιο προκατελιημμένοι προς το έντονο αρνητικό συναίσθημα από τους «εξωστρεφείς» καλλιτέχνες. Συνεχίζοντας με τη νευροβιολογική άποψη, η μελέτη του Carlsson (2002) για τη δημιουργικότητα πρότεινε ότι τα εξαιρετικά δημιουργικά άτομα εμφανίζουν αυξημένα χαρακτηριστικά άγχους.

Εν κατακλείδι, η δημιουργία έργων τέχνης αφορά μια καθολική συμπεριφορά και μια συμπεριφορά που συχνά θεωρείται ότι έχει θετική επίδραση στη διάθεση του ανθρώπου. Πολλοί καλλιτέχνες (εικαστικοί, ποιητές, συνθέτες κ.λπ.) νιώθουν την ανάγκη να δημιουργούν τέχνη για να ανταπεξέρχονται στις συναισθηματικές δυσκολίες που προκύπτουν. Το γεγονός, μάλιστα, ότι οι άνθρωποι καταφεύγουν στην τέχνη σε απελπιστικές περιόδους της ζωής τους, μαρτυρεί το ισχυρό κίνητρο για τη δημιουργία τέχνης. Με δεδομένο ότι οι άνθρωποι παρακινούνται να επιτύχουν μια θετική ψυχολογική κατάσταση, φαίνεται λογική η υπόθεση ότι η δημιουργία ενός έργου τέχνης, είτε από έναν επαγγελματία, είτε από έναν ερασιτέχνη έχει ως αποτέλεσμα τη βίωση περισσότερων θετικών συναισθημάτων (Dalebroux, Goldstein & Winner, 2008).

Λογική και σκοπός της έρευνας

Μέχρι στιγμής δεν έχουν δημοσιευθεί πολλές μελέτες που να εξετάζουν έννοιες όπως η προσωπικότητα και τα συναισθήματα στους καλλιτέχνες. Ο πληθυσμός των καλλιτεχνών και ειδικότερα αυτών που ασχολούνται με τις εικαστικές τέχνες, όπως η ζωγραφική και η γλυπτική, δεν έχει λάβει την ερευνητική προσοχή που του αρμόζει. Όντας μια ομάδα ανθρώπων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αξιοθαύμαστες δεξιότητες, που προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προσφέρει σημαντικό πολιτισμικό έργο, θα περίμενε κανείς πως υπάρχει πλήθος ερευνών που επιδιώκει να εμβαθύνει στον ψυχικό κόσμο των καλλιτεχνών. Ύστερα από διεξοδική ανασκόπηση της ξενόγλωσσης και ελληνικής βιβλιογραφίας, εντοπίστηκε ικανοποιητικός αριθμός ερευνών για καλλιτέχνες από ερευνητές του εξωτερικού, ενώ παρατηρήθηκε σοβαρή έλλειψη στον ελληνικό χώρο.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί αφενός να καλύψει το κενό αυτό στην ελληνική βιβλιογραφία και αφετέρου να διερευνήσει τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και το βαθμό βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων σε φοιτητές που σπουδάζουν Καλές Τέχνες. Επιπλέον, επιδιώχθηκε να εξεταστεί και η σχέση μεταξύ προσωπικότητας και συναισθημάτων, αλλά και η σχέση αυτών των δύο με ορισμένους κοινωνικό – δημογραφικούς παράγοντες. Για τον λόγο αυτό, διατυπώθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

Ερευνητικά ερωτήματα

- 1) Ποιός είναι ο επικρατέστερος τύπος προσωπικότητας σε φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών;

- 2) Ποιά είναι η σχέση ανάμεσα στο φύλο και τον τύπο προσωπικότητας;
- 3) Ποιά είναι η σχέση ανάμεσα στον τόπο διαμονής και τον τύπο προσωπικότητας;
- 4) Ποιός είναι ο βαθμός θετικών και αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν οι φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών;
- 5) Ποιά είναι η επίδραση του φύλου στα θετικά και αρνητικά συναισθήματα;
- 6) Ποιά είναι η επίδραση του τόπου διαμονής στα θετικά και αρνητικά συναισθήματα;
- 7) Ποιός τύπος προσωπικότητας βιώνει περισσότερο θετικά συναισθήματα;
- 8) Ποιός τύπος προσωπικότητας βιώνει περισσότερο αρνητικά συναισθήματα;

ΜΕΘΟΔΟΣ

Δείγμα

Το δείγμα αποτελούνταν από 104 ενήλικες που φοιτούν σε σχολές Καλών Τεχνών και συγκεκριμένα σε τμήματα εικαστικών τεχνών στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν γυναίκες, με ποσοστό 67,3% ($N=70$), ενώ το ποσοστό των ανδρών 27,9% ($N=29$) ήταν εμφανώς χαμηλότερο, φαινόμενο που θεωρείται σύνηθες δεδομένου ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να συμμετέχουν σε διαδικτυακές έρευνες αλλά και να τις ολοκληρώνουν (Smith, 2008). Ακόμη, αναφορικά με το φύλο, υπήρχε ένα μικρό ποσοστό 2,9% ($N=3$) διεμφυλικών ατόμων και ένα ποσοστό 1,9% ($N=2$) που δήλωσε την επιλογή «άλλο».

Όσον αφορά την ηλικιακή κατανομή, το δείγμα υπερεκπροσωπεί η ηλικιακή ομάδα των 18-29 ετών ($N=97$) με ποσοστό 93,3%. Στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες οι συμμετέχοντες είναι σημαντικά λιγότεροι. Συγκεκριμένα, στην ομάδα των 30-39 συμμετείχε ένα ποσοστό 1,9% ($N=2$), στην ομάδα των 40-49 ένα ποσοστό 2,9% ($N=3$) και τέλος, στην ομάδα 50+ ένα ποσοστό 1,9% ($N=2$).

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος δήλωσε ως τόπο διαμονής την Πόλη με ποσοστό 74% ($N=77$). Στην συνέχεια ακολουθεί με ποσοστό 15,4% ($N=16$) το Χωριό και με λίγο μικρότερο ποσοστό 10,6% ($N=11$) η Κωμόπολη.

Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το 49% ($N=51$) αποτελείται από απόφοιτους της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το 41,3% ($N=43$) από απόφοιτους της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ ΤΕΙ). Μικρότερο ποσοστό 7,7% ($N=8$) φαίνεται πως καταλαμβάνουν οι απόφοιτοι Μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ), ενώ μόνο ένας συμμετέχων ($N=2$) 1,9% δήλωσε ότι έχει ολοκληρώσει Μεταπτυχιακές/ Διδακτορικές σπουδές.

Εργαλεία

Όσον αφορά την συλλογή των δεδομένων για την έρευνα, χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο σε διαδικτυακή μορφή το οποίο αποτελούνταν από τέσσερις ερωτήσεις κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών, μια κλίμακα που εξετάζει τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας (Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO-FFI)) και μια κλίμακα για τον έλεγχο του βαθμού βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων (Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων (mDES)).

Κοινωνικό - δημογραφικά χαρακτηριστικά

Οι συμμετέχοντες, ξεκινώντας το ερωτηματολόγιο, έπρεπε να συμπληρώσουν μερικά κοινωνικά - δημογραφικά στοιχεία, τα οποία αφορούσαν το φύλο, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το μορφωτικό τους επίπεδο.

Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO - FFI)

Το Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO - FFI) αποτελεί τη σύντομη έκδοση του NEO-PI-R το οποίο κατασκευάστηκε από τους Costa και McCrae (1992) και βασίζεται στο μοντέλο των Πέντε Παραγόντων που αξιολογούν την προσωπικότητα. Σύμφωνα με αυτό, η ανθρώπινη προσωπικότητα μπορεί να περιγραφεί από τη λεγόμενη «Μεγάλη Πεντάδα» χαρακτηριστικών τα οποία αποτελούνται από τον Νευρωτισμό, την Εξωστρέφεια, την Δεκτικότητα στην εμπειρία, την Προσήνεια και την Ευσυνειδησία. Η προσαρμογή του ερωτηματολογίου στην Ελλάδα έγινε από τους Dimitriadou και Stalikas (2002).

Το NEO Five Factor Inventory αποτελείται από εξήντα δηλώσεις από τις οποίες υπάρχουν δώδεκα ερωτήσεις για κάθε μία από τις πέντε διαστάσεις της προσωπικότητας. Οι συμμετέχοντες καλούνται να αξιολογήσουν πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με κάθε πρόταση μέσω μιας πενταβάθμιας κλίμακας Likert (0= Διαφωνώ απόλυτα, 1= Διαφωνώ, 2= Έχω ουδέτερη άποψη, 3= Συμφωνώ, 4= Συμφωνώ απόλυτα). Στη διάσταση του Νευρωτισμού συγκαταλέγονται οι ερωτήσεις 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51, 56, της Εξωστρέφειας οι ερωτήσεις 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37, 42, 47, 52, 57, της Δεκτικότητας στην εμπειρία οι ερωτήσεις 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38, 43, 48, 53, 58, της Προσήνειας οι ερωτήσεις 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34, 39, 44, 49, 54, 59 και τέλος, στη διάσταση της Ευσυνειδησίας οι ερωτήσεις 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στο ερωτηματολόγιο

υπάρχουν αντίστροφες ερωτήσεις: 1, 3, 8, 9, 12, 14, 15, 16, 18, 23, 24, 27, 29, 30, 31, 33, 38, 39, 42, 44, 45, 46, 48, 54, 55, 57, 59 (Dimitriadou & Stalikas, 2002).

Όσον αφορά την εγκυρότητά του, οι παράγοντες του Ερωτηματολογίου Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO φαίνεται πως παρουσιάζουν σημαντική συσχέτιση με άλλα εργαλεία που μετρούν την προσωπικότητα, όπως το Πολυφασικό Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας της Μινεσότα (MMPI) και ο Δείκτης Προσωπικότητας Myers-Briggs (Costa & McCrae, 1989). Οι δείκτες Cronbach's alpha για τους πέντε παράγοντες είναι: Νευρωτισμός ($\alpha=.86$), Εξωστρέφεια ($\alpha=.77$), Δεκτικότητα στην εμπειρία ($\alpha=.61$), Προσήνεια ($\alpha=.67$) και Ευσυνειδησία ($\alpha=.89$). Οι ενδείξεις για την εννοιολογική εγκυρότητα φαίνονται ικανοποιητικές και οι παράγοντες προσωπικότητας ανάμεσα στο ελληνικό και αγγλικό εργαλείο ταυτίζονται. Τέλος, υπάρχει επαρκής εσωτερική συνέπεια, αφού οι τιμές Cronbach's alpha κυμαίνονται από 0.61 έως 0.89 (Costa & McCrae, 1992).

Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων (mDES)

Η συγκεκριμένη κλίμακα αποσκοπεί στην αξιολόγηση του βαθμού βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων σε ενήλικο πληθυσμό. Αρχικά, λόγω της αυξημένης ανάγκης για τη μέτρηση των θετικών συναισθημάτων, ο Izard (1977) κατασκεύασε την κλίμακα Differential Emotions Scale (DES) η οποία στην πορεία τροποποιήθηκε από τους Fredrickson, Tugade, Waugh και Larkin (2003) με σκοπό να υπάρχει μεγαλύτερο εύρος συναισθημάτων. Στην Ελλάδα, συγκεκριμένα, προσαρμόστηκε από τους Galanakis, Stalikas, Pezirkianidis και Karakasidou (2016).

Η Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων αποτελείται από είκοσι δηλώσεις, όπως «Ένιωσα γεμάτος ελπίδα, αισιοδοξία, κουράγιο» και «Ένιωσα λυπημένος, αποθαρρυσμένος,

δυστυχισμένος», καθώς και μια ερώτηση στο τέλος που ζητά από τον συμμετέχοντα να επιλέξει ποιο από τα παραπάνω συναισθήματα βίωσε πιο έντονα. Οι ερωτηθέντες χρειάζεται να αναφέρουν τον υψηλότερο βαθμό στον οποίο αισθάνθηκαν κάθε συναίσθημα που αναγράφεται τις τελευταίες δύο εβδομάδες. Ο βαθμός συμφωνίας με κάθε δήλωση αξιολογείται από τον συμμετέχοντα μέσω μιας πενταβάθμιας κλίμακας Likert, όπου 1= καθόλου, 2=ελάχιστα, 3= κάποιες φορές, 4= συχνά, 5= πάρα πολύ συχνά (Galanakis et al., 2016).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της ελληνικής έκδοσης της κλίμακας, αυτή αποτελείται από είκοσι ομάδες συναισθημάτων τα οποία χωρίζονται σε θετικά και αρνητικά. Τα θετικά είναι εννιά και τα αρνητικά είναι οκτώ, ενώ υπάρχουν τρία συναισθήματα που δεν κατατάσσονται ούτε στα θετικά ούτε στα αρνητικά και χαρακτηρίζονται ως «άλλα» από τους κατασκευαστές της αρχικής κλίμακας. Έτσι, στα θετικά συναισθήματα συγκαταλέγονται: η διασκέδαση (Er.1), η ικανοποίηση (Er.6), η χαρά (Er.9), η ευγνωμοσύνη (Er.10), η ελπίδα (Er.11), το ενδιαφέρον (Er.12), η αγάπη (Er.13), η υπερηφάνεια (Er.14), το φλερτ (Er.18). Στα αρνητικά συναισθήματα: ο θυμός (Er.2), η ντροπή (Er.3), η περιφρόνηση (Er. 5), η αηδία (Er.7), η αμηχανία (Er.8), η ενοχή (Er.15), η λύπη (Er.16), ο φόβος (Er.17). Τέλος, τα «άλλα» συναισθήματα αποτελούν: το δέος (Er. 4), η κατάπληξη (Er.19), συμπόνια (Er.20). Αξίζει να σημειωθεί πως για τη βαθμολόγηση της κλίμακας, προστίθενται ξεχωριστά οι βαθμολογίες των υποκλιμάκων των θετικών και των αρνητικών συναισθημάτων, ενώ τα «άλλα» συναισθήματα δεν υπολογίζονται (Galanakis et al., 2016).

Η Κλίμακα Θετικών Συναισθημάτων (mDES) χρησιμοποιείται ως ένα αξιόπιστο εργαλείο για την αξιολόγηση θετικών και αρνητικών συναισθημάτων στον ελληνικό πληθυσμό. Ο δείκτης Cronbach's alpha για την υποκλίμακα των θετικών συναισθημάτων είναι $\alpha = .89$, ενώ για την υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων είναι $\alpha = .80$ (Galanakis et al., 2016).

Διαδικασία

Έπειτα από την εξασφάλιση της έγκρισης διεξαγωγής της έρευνας από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (Ε.Η.Δ.Ε) του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, ξεκίνησε η διαδικασία σχεδιασμού του ερωτηματολογίου και της συλλογής των δεδομένων. Η εν λόγω έρευνα πραγματοποιήθηκε με την συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου που αποτελούνταν από ορισμένες ερωτήσεις κοινωνικό - δημογραφικού χαρακτήρα, μια κλίμακα προσωπικότητας και μια κλίμακα συναισθημάτων. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε διάρκεια τριών μηνών, από τον Μάρτιο μέχρι τον Ιούνιο του 2023.

Η σύνθεση της δομής του εν λόγω ερωτηματολογίου έγινε μέσω της πλατφόρμας Google Forms, η οποία συνιστά μια διαδικτυακή υπηρεσία διεξαγωγής ερευνών που παρέχεται από την Google σε όλους τους εγγεγραμμένους χρήστες της. Μετά την ολοκλήρωσή του, το link του ερωτηματολογίου στάλθηκε μέσω προσωπικού μηνύματος από την πλατφόρμα του Facebook και του Instagram αποκλειστικά σε φοιτητές των Τμημάτων Εικαστικών Τεχνών, κάποιιοι από τους οποίους, μάλιστα, προθυμοποιήθηκαν να διαδώσουν το ερωτηματολόγιο στους συμφοιτητές τους, ώστε να το συμπληρώσουν παραπάνω άτομα. Ταυτόχρονα, η ερευνήτρια έστειλε το link του ερωτηματολογίου και σε άτομα του στενού κύκλου της, με σκοπό να διαδώσουν και οι ίδιοι το ερωτηματολόγιο σε γνωστούς τους που φοιτούν σε σχολές Καλών Τεχνών. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν εθελοντική και πλήρως ανώνυμη, με διάρκεια περίπου 10 λεπτά. Στην αρχή του ερωτηματολογίου υπήρχαν γενικές πληροφορίες για τους σκοπούς και τους στόχους της έρευνας, ενώ είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ερευνήτρια ενημέρωνε τους συμμετέχοντες πως για απορίες και διευκρινίσεις μπορούν να απευθυνθούν στην ίδια.

Τα άτομα που επέλεξαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, ήταν υποχρεωμένα να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις. Αρχικά, συμπλήρωναν ορισμένα κοινωνικό - δημογραφικά στοιχεία, τα οποία αποτελούνταν από τέσσερις ερωτήσεις (φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής, μορφωτικό επίπεδο) και στη συνέχεια προχωρούσαν στην συμπλήρωση των δύο κλιμάκων (NEO - FFI και mDES). Στην περίπτωση που ο συμμετέχων δεν απαντούσε σε κάποια ερώτηση και πατούσε το κουμπί «Επόμενο», το σύστημα θα τον οδηγούσε πίσω στην αναπάντητη ερώτηση, ώστε να την συμπληρώσει και μετά να συνεχίσει παρακάτω. Μόλις οι συμμετέχοντες ολοκλήρωναν το ερωτηματολόγιο πατώντας το κουμπί «Υποβολή», τα αποτελέσματα αποθηκεύονταν αυτόματα στο σύστημα στο οποίο πρόσβαση είχε μόνο η ερευνήτρια, ώστε να τηρείται ο κώδικας Ηθικής και Δεοντολογίας. Τέλος, υπήρχε η δυνατότητα εμφάνισης των απαντήσεων σε ένα αρχείο excel για την μετέπειτα έναρξη της επεξεργασίας των δεδομένων στο στατιστικό πρόγραμμα ανάλυσης δεδομένων SPSS.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

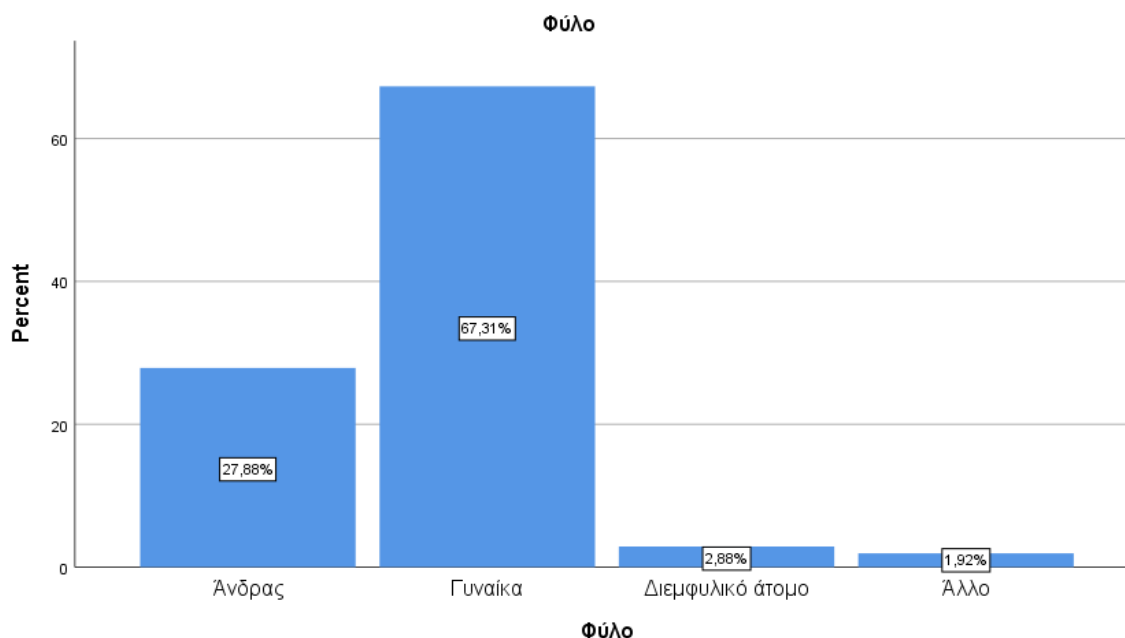
Στην παρούσα ενότητα θα γίνει ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, στοχεύοντας ειδικότερα στην προσέγγιση των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν.

Κοινωνικό – Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Φύλο

Αρχικά, το δείγμα αποτελείται από 104 φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών και συγκεκριμένα τμημάτων εικαστικών τεχνών, από τους οποίους η ευρεία πλειοψηφία και σε ποσοστό που ανέρχεται σε 67,3% ήταν γυναίκες (70 γυναίκες), ενώ το 27,9% ήταν άνδρες (29 άνδρες). Πέραν

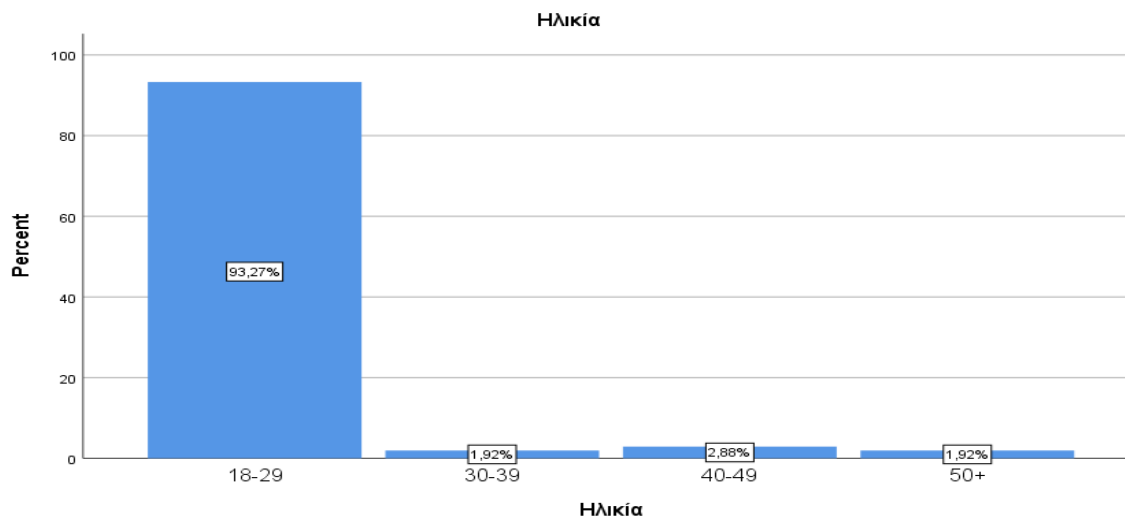
των παραπάνω, διεμφυλικά άτομα ανέρχονται σε 2,9% (3 άτομα), ενώ «Άλλο» δηλώνει το 1,9% (2 άτομα), όπως αναλυτικότερα αποτυπώνεται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:



Γράφημα 1: Ραβδόγραμμα Φύλου

Ηλικία

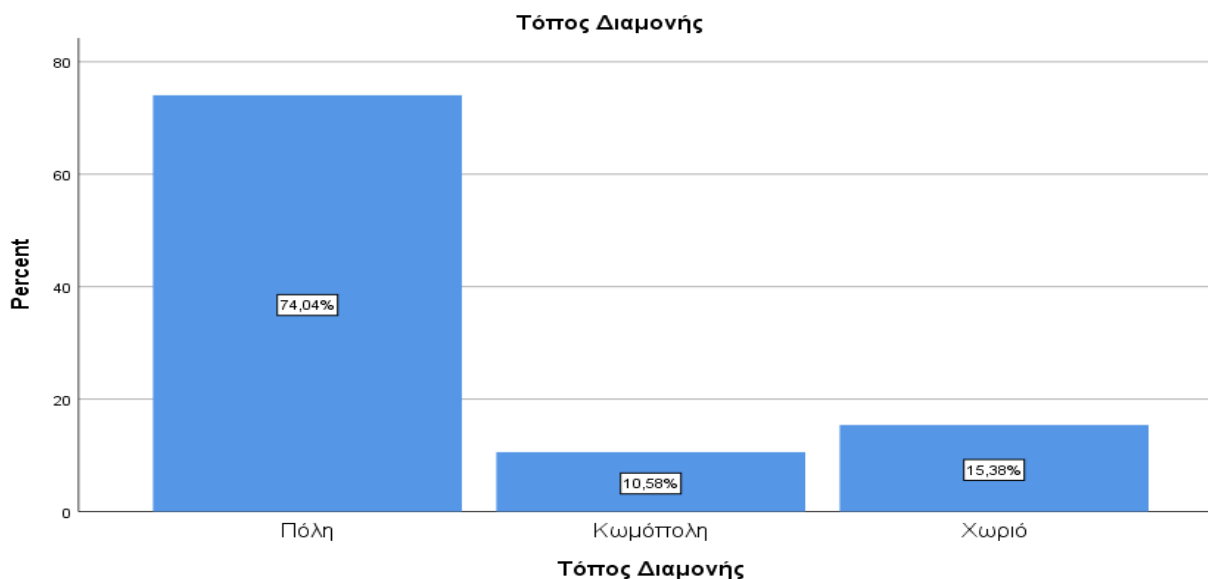
Αν εξετάσουμε την ηλικιακή κατανομή του δείγματος, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το σύνολο σχεδόν του δείγματος, και σε ποσοστό το οποίο ανέρχεται σε 93,3% (97 άτομα) ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία 18-29 έτη, ενώ ακολουθούν αυτοί που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 40-49 έτη, οι οποίοι καταλαμβάνουν το 2,9% (3 άτομα). Τέλος, η ηλικιακή κατηγορία των 30-39 (2 άτομα) ετών και 50+ ετών (2 άτομα) καταλαμβάνουν αμφότερες το 1,9% του δείγματος. Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:



Γράφημα 2: Ραβδόγραμμα Ηλικίας του δείγματος

Τόπος διαμονής

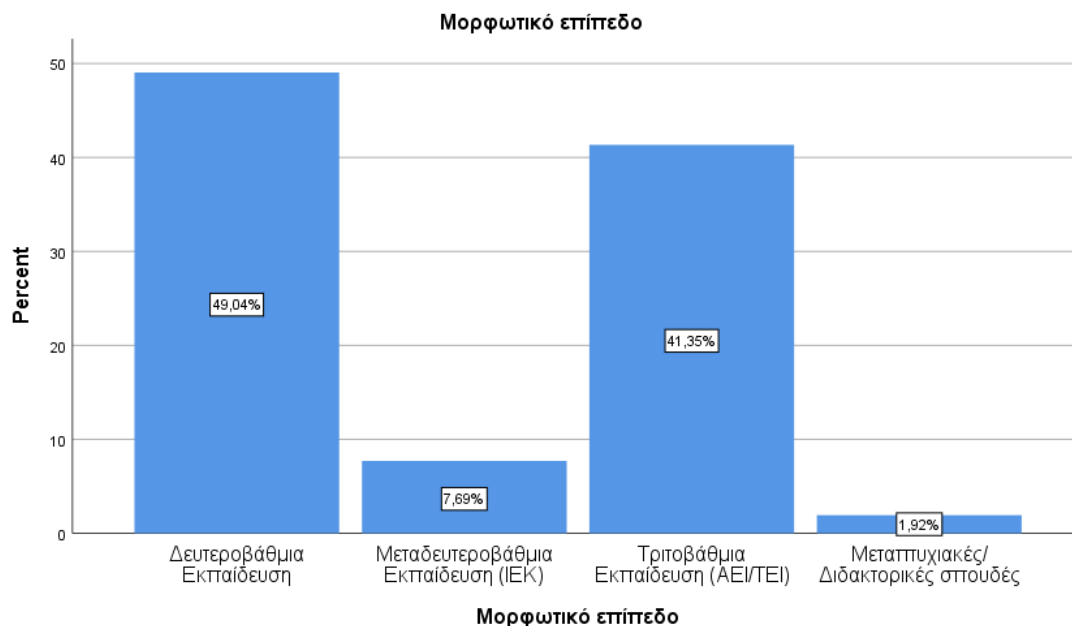
Αναφορικά με τον τόπο διαμονής, η ευρεία πλειοψηφία του δείγματος, φαίνεται να διαμένει σε πόλη, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 74,0% (77 άτομα), ενώ ακολουθούν οι διαμένοντες σε χωριό με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 15,4% (16 άτομα). Τέλος, αυτοί που δήλωσαν ότι μένουν σε κωμοπόλεις καταλαμβάνουν το 10,6% (11 άτομα), με τα παραπάνω, να αποτυπώνονται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:



Γράφημα 3: Ραβδόγραμμα τόπου διαμονής

Μορφωτικό επίπεδο

Εξετάζοντας το δείγμα ως προς το μορφωτικό του επίπεδο, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η πλειοψηφία του δείγματος είναι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 49,0% (51 άτομα), ενώ ακολουθούν οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ), για τους οποίους το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 41,3% (43 άτομα). Οι απόφοιτοι Μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ) καταλαμβάνουν το 7,7% (8 άτομα) και οι αυτοί που έχουν ολοκληρώσει Μεταπτυχιακές/ Διδακτορικές σπουδές καταλαμβάνουν το 1,9% (2 άτομα), όπως αναλυτικότερα αποτυπώνεται στο ακόλουθο ραβδόγραμμα:



Γράφημα 4: Ραβδόγραμμα μορφωτικού επιπέδου

Ερωτηματολόγιο Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO – FFI)

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω στην ενότητα της μεθόδου, το Ερωτηματολόγιο των Πέντε Παραγόντων Προσωπικότητας NEO (NEO - FFI), συνίσταται από 60 δηλώσεις στις οποίες το δείγμα καλείται να αποτυπώσει τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του επιλέγοντας κατάλληλα από μια πενταβάθμια κλίμακα του τύπου Likert, από το «Συμφωνώ Απόλυτα» μέχρι το «Διαφωνώ Απόλυτα», με την παραπάνω υποκλίμακα να βαθμονομείται από το 0 που αντιστοιχεί στο Διαφωνώ απόλυτα, μέχρι το 4 που αντιστοιχεί στο Συμφωνώ Απόλυτα, ενώ οι ενδιάμεσες διαβαθμίσεις βαθμονομήθηκαν ανάλογα. Μάλιστα, η βαθμονόμηση όσων δηλώσεων ήταν διατυπωμένες αρνητικά, αντεστράφησαν, ώστε τελικά υψηλότερο σκορ σε κάθε μια επιμέρους ερώτηση να αντιστοιχεί σε μεγαλύτερη συμφωνία του δείγματος με το εξεταζόμενο χαρακτηριστικό.

Από το σύνολο των 60 ερωτήσεων, με άθροιση των επιμέρους σκορ, προέκυψαν 5 παράγοντες οι οποίοι αντιστοιχίζονται με το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων. Πρόκειται για τους παράγοντες του Νευρωτισμού, της Εξωστρέφειας, της Δεκτικότητας στην Εμπειρία, της Προσήγειας και της Ευσυνειδησίας. Είναι προφανές ότι κάθε μια από αυτές τις υποκλίμακες που αντιστοιχούν σε πτυχές της προσωπικότητας, αναμένεται να έχει εύρος από 0 μέχρι 48, με την χαμηλή συγκριτικά βαθμολογία (κοντά στο 0) να αντιστοιχεί σε χαμηλή εμφάνιση της εν λόγω πτυχής της προσωπικότητας, ενώ αντίστοιχα την υψηλή συγκριτικά βαθμολογία (κοντά στο 48) να αντιστοιχεί σε υψηλή εμφάνιση του εν λόγω χαρακτηριστικού της προσωπικότητας. Ακόμη, ότι τιμές κοντά στο 24 αναμένεται να αντιστοιχούν στην ουδέτερη/μέτρια εμφάνιση του εν λόγω χαρακτηριστικού.

Στην συνέχεια, θα παρουσιάσουμε κάθε μια από τις πτυχές της προσωπικότητας, οι οποίες εξετάστηκαν με το Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας των Πέντε Παραγόντων, αφού προηγουμένως αναφερθούμε στην εγκυρότητα και αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Εγκυρότητα - Αξιοπιστία

Με τον όρο εγκυρότητα εννοείται η ιδιότητα του εργαλείου να μετρά, εκείνη την ιδιότητα την οποία σχεδιάστηκε να μετρά. Στη δική μας περίπτωση, η εγκυρότητα εξασφαλίζεται καθόσον το εν λόγω ερωτηματολόγιο έχει χρησιμοποιηθεί σε πληθώρα έτερων ερευνών.

Για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας υπολογίστηκε ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας άλφα του Cronbach, με τα αποτελέσματα για κάθε υποκλίμακα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 1: Συντελεστής άλφα του Cronbach για τις πτυχές της προσωπικότητας

Υποκλίμακα – Πτυχή Προσωπικότητας	Cronbach's alpha
Νευρωτισμός	0,859
Εξωστρέφεια	0,768
Δεκτικότητα στην εμπειρία	0,610
Προσήγεια	0,672
Ευσυνειδησία	0,894

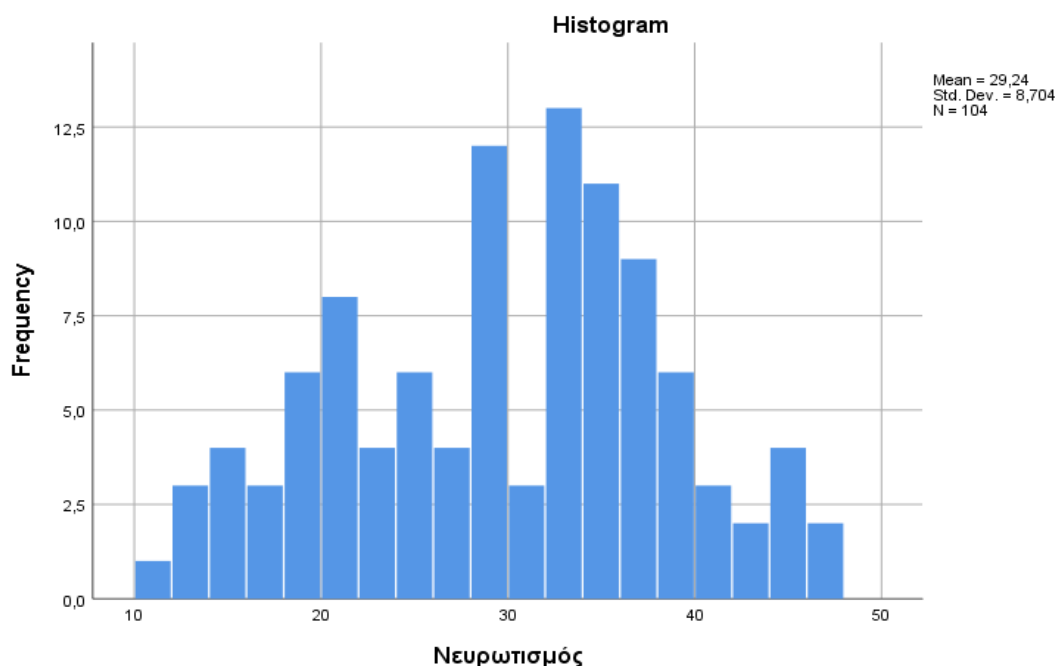
Από τον παραπάνω πίνακα, μπορεί να διαπιστωθεί η υψηλή αξιοπιστία των κλιμάκων του Νευρωτισμού, της Εξωστρέφειας, της Δεκτικότητας στην εμπειρία, της Προσήγειας, καθώς και της Ευσυνειδησίας.

Νευρωτισμός

Η έννοια του Νευρωτισμού, ως συστατικό στοιχείο της προσωπικότητας μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια τάση συναισθηματικής αστάθειας, η οποία μπορεί να εκφράζεται με συχνές εναλλαγές της διάθεσης, άγχος, προσανατολισμό στις συγκρούσεις, συναισθήματα θυμού, απαισιόδοξη θεώρηση των καταστάσεων, ενοχές και μια συνεχή εμπειρία νευρικότητας.

Εξετάζοντας της τιμές της κλίμακας του Νευρωτισμού στην δική μας περίπτωση, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι τιμές κυμαίνονται από 11 μέχρι 46, με διάμεσο τιμή την 30,00, μέση τιμή την 29,24 (ΤΑ: 8,704), ενώ επικρατούσα τιμή είναι η τιμή 32,00. Μάλιστα, από τον στατιστικό έλεγχο Kolomogorov-Smirnov διαπιστώνεται ότι με $D(104)=0.105$, $p=0.007<0.05$ η κατανομή των τιμών διαφέρει στατιστικά σημαντικά από την κανονική κατανομή.

Οι τιμές της κλίμακας του Νευρωτισμού ως στοιχείο της προσωπικότητας, αποτυπώνονται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 5: Ιστόγραμμα τιμών Νευρωτισμού

Από τα παραπάνω, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Νευρωτισμός ως στοιχείο της προσωπικότητας εμφανίζεται σε μέτριο προς υψηλό βαθμό στο δείγμα, μιας και η αντίστοιχη μέση τιμή λαμβάνει τιμές κοντά στο 30,00 (1^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση των τιμών της κλίμακας του Νευρωτισμού αναλόγως του φύλου και του τόπου διαμονής, όπου θα πρέπει να αναφέρουμε ότι για την εξασφάλιση της στατιστικής εγκυρότητας των ελέγχων, κατηγορίες με μικρή αντιπροσώπευση, είτε συγχωνεύτηκαν είτε αντιμετωπίστηκαν ως ελλείπουσες τιμές.

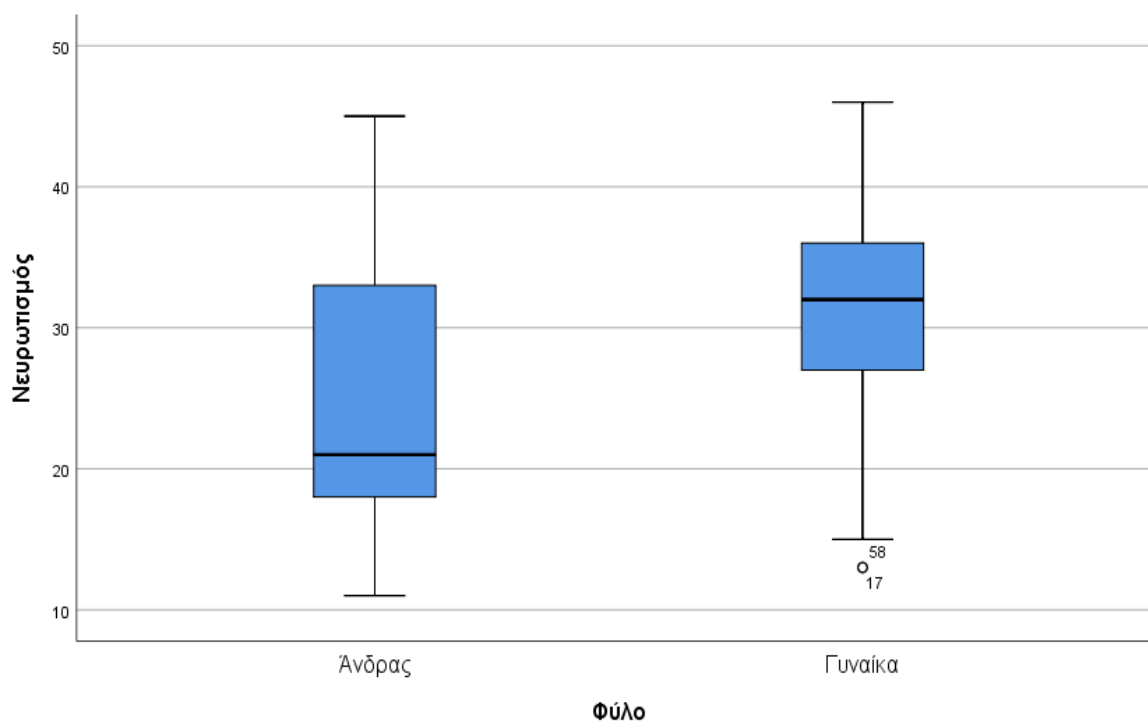
Για την εξέταση της διαφοροποίησης, υλοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann – Whitney, ενώ το επίπεδο της στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε σε $\alpha=5\%$. Η διάμεσος και τα αποτελέσματα του εν λόγω στατιστικού ελέγχου αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 2: Κλίμακα Νευρωτισμού αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών

Νευρωτισμός	Διάμεσος	Mann - Whitney
Φύλο		
Άνδρες	21,00	U=575.50**
Γυναίκα	32,00	p=0.001<0.05
Τόπος Διαμονής		
Πόλη	31,00	U=915.50
Επαρχία (Χωριό ή Κωμόπολη)	29,00	P=0.357>0.05

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην τιμή της υποκλίμακας του Νευρωτισμού αναλόγως του φύλου, με τις γυναίκες να εμφανίζουν στατιστικά σημαντικά περισσότερο το εν λόγω χαρακτηριστικό (2^ο ερευνητικό ερώτημα). Από την άλλη, δεν εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην υποκλίμακα του νευρωτισμού, αναλόγως του τόπου διαμονής (3^ο ερευνητικό ερώτημα)

Στο ακόλουθο θηκόγραμμα, αποτυπώνεται οι διαφορετικές τιμές της υποκλίμακας του Νευρωτισμού κατά φύλο:

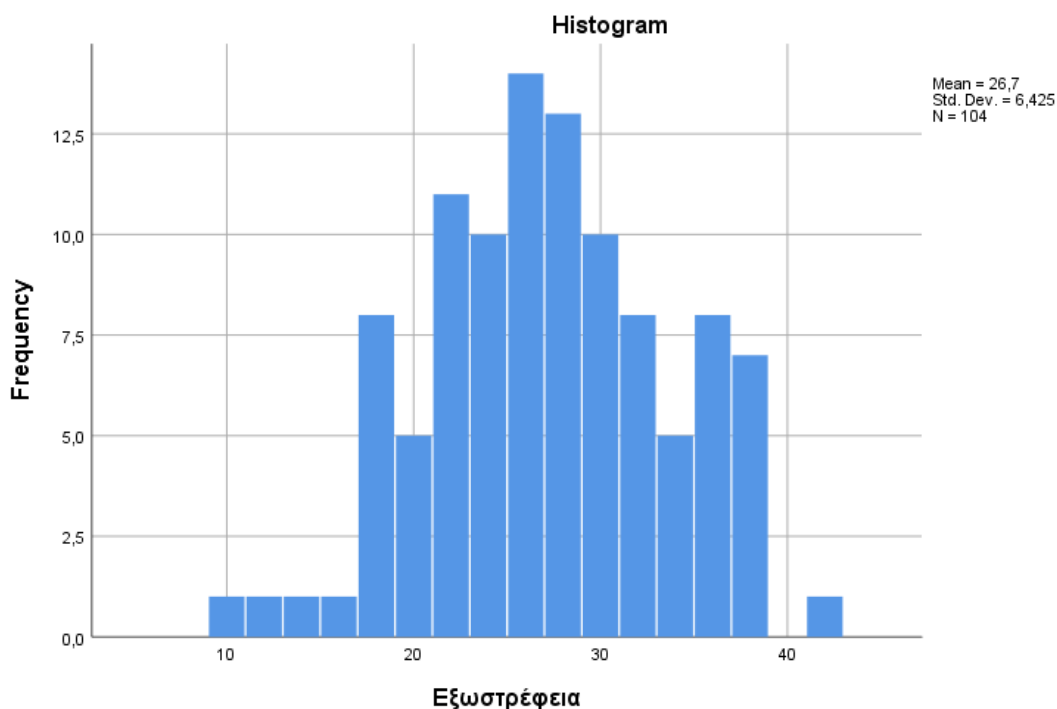


Γράφημα 6: Θηκόγραμμα Υποκλίμακας Νευρωτισμού ανά φύλο

Εξωστρέφεια

Η εξωστρέφεια ως χαρακτηριστικό στοιχείο της προσωπικότητας χαρακτηρίζεται από κοινωνικότητα, αυτοπεποίθηση, ζωτικότητα, ενθουσιασμό και έντονη συναισθηματική εκφραστικότητα. Από την κλίμακα της Εξωστρέφειας στη δική μας περίπτωση, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εμφανίζει εύρος από 10 μέχρι 42, με επικρατούσα τιμή την 26,00. Μέση τιμή την υποκλίμακας η 26,70 (TA: 5,425) και διάμεσος τιμή η 26,50. Υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο κανονικότητας Kolomogorov – Smirnov, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $D(104)=0.56$, $p=0.200>0.05$ η μηδενική υπόθεση ότι οι τιμές προέρχονται από κανονική κατανομή δεν μπορεί να απορριφθεί και ως εκ τούτου μπορούμε να θεωρήσουμε την κατανομή της υποκλίμακας της εξωστρέφειας κανονική.

Από τις παραπάνω τιμές, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα εμφανίζει μέτρια προς υψηλά επίπεδα εξωστρέφειας, καθόσον η αντίστοιχη μέση τιμή ανέρχεται σε 26,70 (ΤΑ: 5,425) τιμή πολύ κοντά στο 24,00 που αποτελεί και το μέσον της κλίμακας (1^ο ερευνητικό ερώτημα). Οι τιμές της κλίμακας της εξωστρέφειας αποτυπώνονται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 7: Ιστόγραμμα Εξωστρέφειας

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση της μέσης εξωστρέφειας, αναλόγως των κοινωνικό- δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος: φύλο και τόπος διαμονής, όπου, όπως και προηγουμένως για την εξασφάλιση της στατιστικής αξιοπιστίας των ελέγχων, κατηγορίες με μικρή αντιπροσώπευση συγχωνεύτηκαν ή επαλείφθηκαν.

Για την εξέταση της παραπάνω διαφοροποίησης στην μέση εξωστρέφεια, θα υλοποιήσουμε τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, με τα αποτελέσματα, να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 3: Εξωστρέφεια αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών

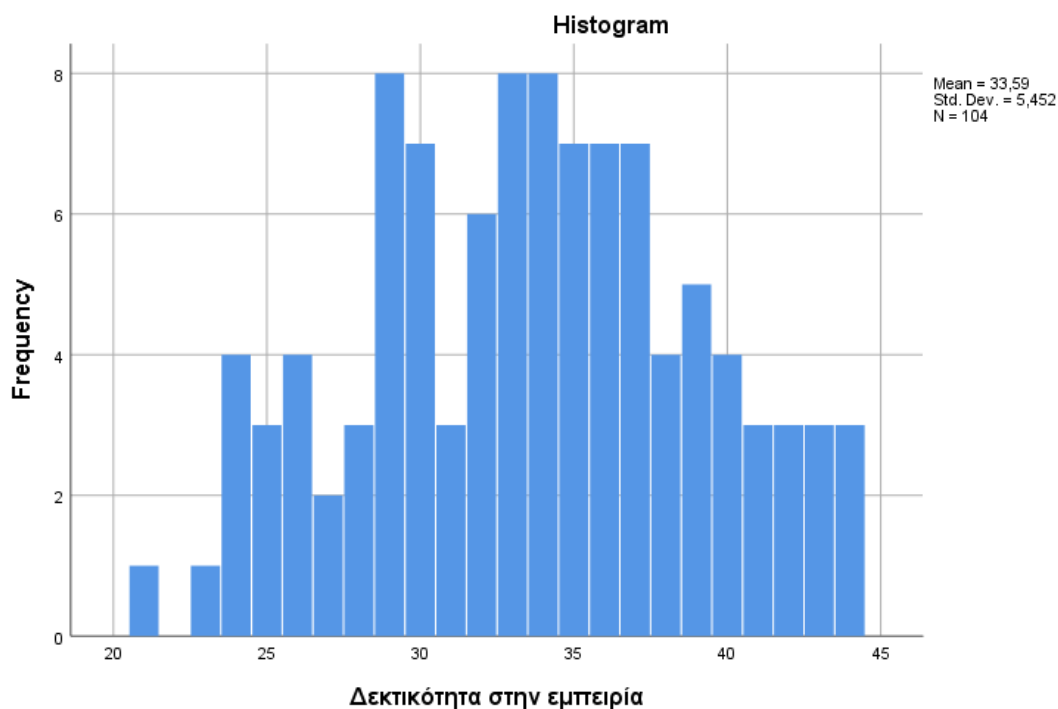
Εξωστρέφεια	Μέση Τιμή (ΤΑ)	t-test
Φύλο		t=0.438
Άνδρες	27.31 (6.409)	df=97
Γυναίκα	26.70 (6.270)	p=0.662>0.05
Τόπος Διαμονής		
Πόλη	26.19 (6.094)	t=-1,365 df=102
Επαρχία (Χωριό ή Κωμόπολη)	28.15 (7.215)	p=0.175>0.05

Από τον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνουμε ότι δεν εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στην μέση εξωστρέφεια του δείγματος αναλόγως του φύλου (2^ο ερευνητικό ερώτημα) και του τόπου διαμονής τους (3^ο ερευνητικό ερώτημα).

Δεκτικότητα στην Εμπειρία

Η υποκλίμακα της Δεκτικότητας στην εμπειρία αναφέρεται στην αναζήτηση και εκτίμηση νέων εμπειριών, στη δημιουργικότητα και πρωτοτυπία, αλλά και στην πνευματική διαθεσιμότητα και ευαισθησία. Άτομα με υψηλά ποσοστά αυτού του χαρακτηριστικού της προσωπικότητας τείνουν να σκέφτονται πιο ελεύθερα, καλλιτεχνικά και ευφάνταστα, ενώ άνθρωποι με χαμηλά ποσοστά αυτού του χαρακτηριστικού, τείνουν να είναι πιο συμβατικοί και παραδοσιακοί.

Στη δική μας περίπτωση, η κατανομή των τιμών της Δεκτικότητας στην εμπειρία, αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:



Γράφημα 8: Ιστόγραμμα Δεκτικότητας στην εμπειρία

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η υποκλίμακα της Δεκτικότητας στην εμπειρία, εμφανίζει εύρος από 21 μέχρι 44, με μέση τιμή την 33,59 (TA: 5,452), διάμεσο τιμή την 34,00 και επικρατούσα την 29,00. Υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο κανονικότητας Kolomogorov – Smirnov, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $D(104)=0.062$, $p=0.200>0.05$ η μηδενική υπόθεση ότι οι τιμές προέρχονται από κανονική κατανομή δεν μπορεί να απορριφθεί και ως εκ τούτου μπορούμε να θεωρήσουμε την κατανομή της υποκλίμακας της Δεκτικότητας στην εμπειρία κανονική.

Από την παραπάνω ανάλυση, μπορούμε να συνάγουμε ότι το χαρακτηριστικό της δεκτικότητας στην εμπειρία εμφανίζεται να είναι ιδιαίτερα υψηλό στο δείγμα, με την μέση τιμή [33,59 (TA: 5,452)] και την διάμεσο (34,00) να βρίσκονται σαφώς υψηλότερα από την τιμή της ουδετερότητας και πολύ κοντά στη μέγιστη τιμή της κλίμακας (1^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε την τυχούσα διαφοροποίηση της δεκτικότητας στην εμπειρία, αναλόγως του φύλου και του τόπου διαμονής, υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 4: Δεκτικότητα στην εμπειρία, αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών

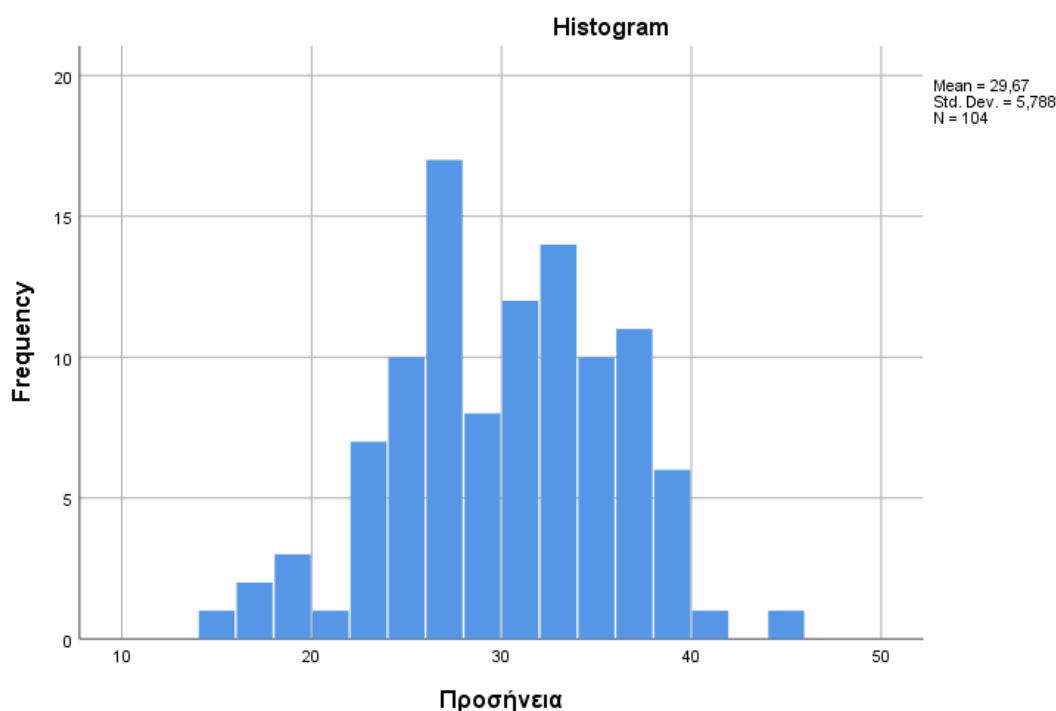
Δεκτικότητα στην εμπειρία	Μέση Τιμή (ΤΑ)	t-test
Φύλο		t=-0.774
Ανδρες	32.83 (5.562)	df=97
Γυναίκα	33.77 (5.504)	p=0.441>0.05
Τόπος Διαμονής		t=0.978
Πόλη	33,90 (5,564)	df=102
Επαρχία (Κωμόπολη ή Χωριό)	32,70 (5,113)	p=0.331>0.05

Εξετάζοντας την υποκλίμακα της Δεκτικότητας στην εμπειρία, αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι γυναίκες φαίνεται να εμφανίζουν κατά μέσο όρο συγκριτικά υψηλότερη δεκτικότητα στην εμπειρία σε σχέση με τους άνδρες (2^ο ερευνητικό ερώτημα). Αντίστοιχα εκείνοι οι οποίοι κατοικούν σε πόλεις εμφανίζουν συγκριτικά υψηλότερη μέση δεκτικότητα στην εμπειρία σε σχέση με εκείνους οι οποίοι κατοικούν στην επαρχία (κωμοπόλεις ή χωριά) (3^ο ερευνητικό ερώτημα). Παρ' όλα αυτά, από την υλοποίηση του στατιστικού ελέγχου t-test, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι παραπάνω διαφορές δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

Προσήνεια

Η προσήνεια ως χαρακτηριστικό στοιχείο της προσωπικότητας συνδέεται με την καλή προαίρεση, την ειλικρίνεια και τη φιλική διάθεση. Το χαρακτηριστικό αυτό αναφέρεται στην ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του ατόμου σε όλες τις εκφάνσεις, από την συμπάθεια έως τον ανταγωνισμό. Περιλαμβάνει τόσο τις σκέψεις και τα συναισθήματα, όσο και τις πράξεις του καθενός. Άτομα με υψηλό ποσοστό προσήνειας έχουν μεγάλο βαθμό ενσυναίσθησης, αλτρουισμού, προθυμίας και συνεργασίας.

Η κατανομή των τιμών της υποκλίμακας της Προσήνειας, αποτυπώνεται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 9: Ιστόγραμμα Προσήνειας

Αναφορικά με την υποκλίμακα της Προσήνειας, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εμφανίζει εύρος από 15 μέχρι 44, με μέση τιμή την 29,67 (ΤΑ: 6,788), επικρατούσα τιμή την 27,00 και διάμεσο την 30,00. Από τον στατιστικό έλεγχο Kolomogorov – Smirnov για την

κανονικότητα της κατανομής της Προσήνειας, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $U(104)=0.072$, $p=0.200>0.05$ η κατανομή των τιμών της προσήνειας, δεν διαφέρει στατιστικά σημαντικά από την κανονική κατανομή.

Από την παραπάνω ανάλυση, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα φαίνεται να εμφανίζει μέτρια προς υψηλή προσήνεια καθόσον η αντίστοιχη μέση τιμή ανέρχεται σε 29,67 (TA: 6,788) (1^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση της προσήνειας, αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών του φύλου και του τόπου διαμονής, υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 5: Προσήνεια αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών

Προσήνεια	Μέση Τιμή (TA)	t-test
Φύλο		t=1.219
Άνδρες	29.56 (5.813)	df=97
Γυναίκα	24.50 (4.950)	p=0.226>0.05
Τόπος Διαμονής		t=0.623
Πόλη	29,88 (5,918)	df=102
Επαρχία (Κωμόπολη ή Χωριό)	29,07 (5,463)	p=0.809>0.05

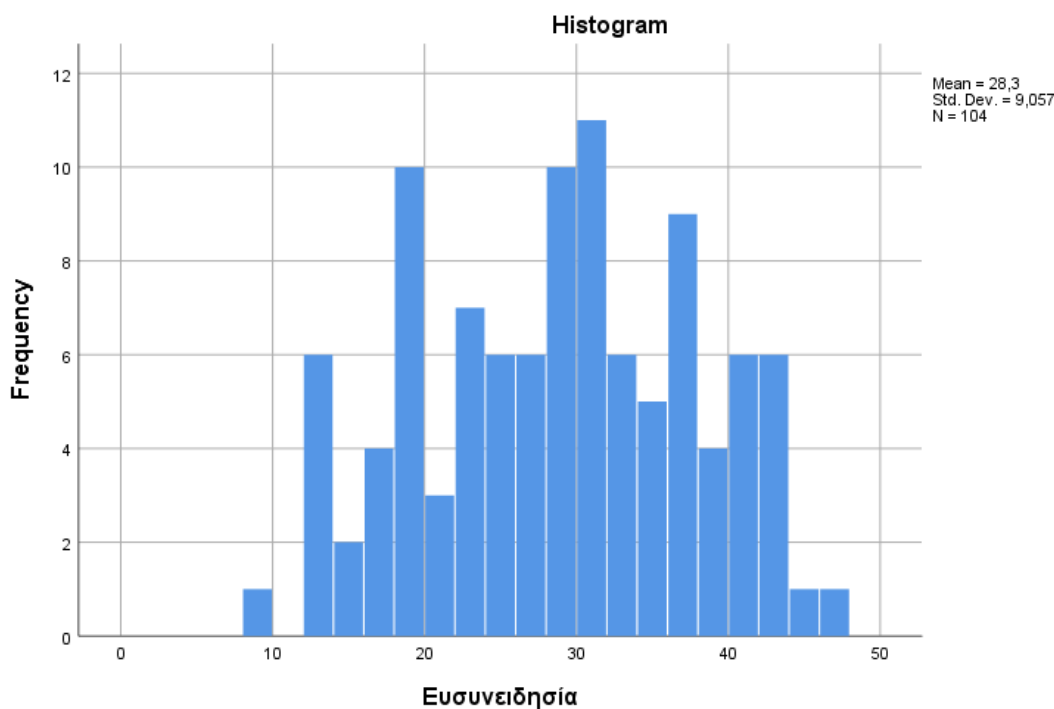
Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι άνδρες εμφανίζουν συγκριτικά υψηλότερη προσήνεια σε σχέση με τις γυναίκες (2^ο ερευνητικό ερώτημα), και

αντίστοιχα οι διαμέροντες σε πόλη υψηλότερη προσήνεια σε σχέση με τους διαμέροντες σε επαρχία (κωμόπολη ή χωριό) (3^ο ερευνητικό ερώτημα). Ωστόσο, από τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, δεν διαπιστώθηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην μέση τιμή της προσήνειας αναλόγως των παραπάνω δημογραφικών χαρακτηριστικών.

Ευσυνειδησία

Η Ευσυνειδησία αφορά σε ένα άτομο σταθερό, συνεπές, πειθαρχημένο, οργανωτικό, με συνέπεια και υπευθυνότητα. Το άτομο με υψηλά ποσοστά Ευσυνειδησίας ακολουθεί έντονα τους κανόνες ηθικής σε όλες τις κοινωνικές του επαφές και έχει έντονη την ανάγκη να είναι δίκαιο με τους άλλους. Η αξιοπιστία και η φιλοδοξία είναι βασικά του χαρακτηριστικά, καθώς οι ευσυνείδητοι χαρακτήρες αφοσιώνονται και αναλαμβάνουν ευθύνες, πετυχαίνουν στόχους και σχεδιάζουν τα μελλοντικά τους σχέδια. Έχουν υψηλό αίσθημα αυτοπειθαρχίας και δρουν με βάση το καθήκον, αντιμετωπίζοντας τις δυσκολίες ή ξεπερνώντας τις προσδοκίες. Άτομα με χαμηλή ευσυνειδησία, χαρακτηρίζονται από επιφυλακτικότητα και ευθυνοφοβία.

Η κατανομή των τιμών της κλίμακας της Ευσυνειδησίας, αποτυπώνονται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 10: Ιστόγραμμα ευσυνειδησίας

Εξετάζοντας τις τιμές της υποκλίμακας της Ευσυνειδησίας, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το εμφανιζόμενο εύρος της υποκλίμακας κυμαίνεται από 9 μέχρι 47, με διάμεσο τιμή την 29,00. Επικρατούσα τιμή η 31,00 και μέση τιμή η 28,30 (ΤΑ: 9,057). Από τον στατιστικό έλεγχο Kolomogorov – Smirnov για την κανονικότητα της κατανομής, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $U(104)=0.069$, $p=0.200>0.05$ η κατανομή της ευσυνειδησίας, δεν διαφέρει στατιστικά σημαντικά από την κανονική.

Από τις τιμές της κλίμακας της Ευσυνειδησίας, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το εν λόγω χαρακτηριστικό ως στοιχείο της προσωπικότητας εμφανίζεται σε μέτριο προς υψηλό βαθμό για το δείγμα, με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 28,30 (ΤΑ: 9,057) (1^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση της μέσης ευσυνειδησίας, αναλόγως των κοινωνικό - δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος (φύλο, τόπος διαμονής),

υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων. Η μέση τιμή, με την τυπική απόκλιση και τα αποτελέσματα του ελέγχου, αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6: Ευσυνειδησία αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών

Προσήγεια	Μέση Τιμή (ΤΑ)	t-test
Φύλο		t=0.385
Άνδρες	28.02 (9.172)	df=97
Γυναίκα	25.50 (7.778)	p=0.701>0.05
Τόπος Διαμονής		t=-1.186
Πόλη	27,68 (8,964)	df=102
Επαρχία (Κωμόπολη ή Χωριό)	30,07 (9,257)	p=0,238>0.05

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι άνδρες εμφανίζουν συγκριτικά υψηλότερη ευσυνειδησία από τις γυναίκες (2^ο ερευνητικό ερώτημα). Επιπλέον οι κάτοικοι της επαρχίας, εμφανίζουν αντίστοιχα υψηλότερη ευσυνειδησία σε σχέση με τους κατοίκους της πόλης (3^ο ερευνητικό ερώτημα). Παρ' όλα αυτά, από την υλοποίηση του στατιστικού ελέγχου t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην μέση ευσυνειδησία, για τις διαφορετικές κατηγορίες του φύλου ή του τόπου διαμονής.

Σύγκριση μεταξύ των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας

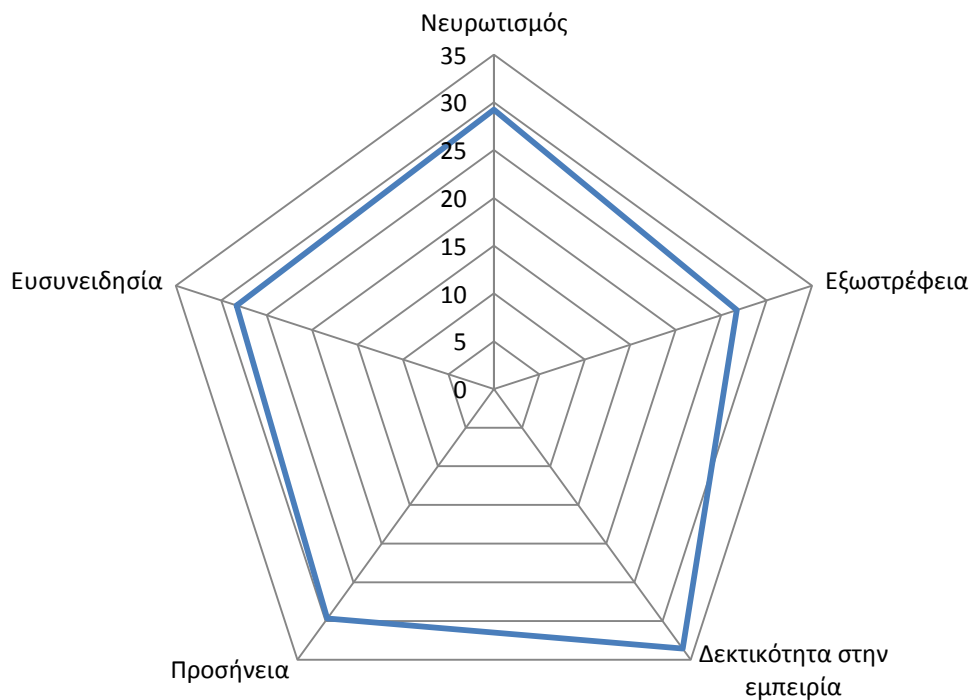
Στην παρούσα ενότητα, θα συγκρίνουμε τα πέντε βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μεταξύ τους, με σκοπό την τελική αποτίμηση της προσωπικότητας των φοιτητών. Όπως υπολογίσαμε και για κάθε μια πτυχή ξεχωριστά, η μέση τιμή, με την τυπική απόκλιση των υποκλιμάκων, αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση υποκλιμάκων προσωπικότητας

	Mean	Std. Deviation
Νευρωτισμός	29,24	8,704
Εξωστρέφεια	26,70	6,425
Δεκτικότητα στην εμπειρία	33,59	5,452
Προσήνεια	29,67	5,788
Ευσυνειδησία	28,30	9,057

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι εκείνο το χαρακτηριστικό της προσωπικότητας το οποίο εντοπίζεται συγκριτικά περισσότερο σε σχέση με τα υπόλοιπα, είναι η Δεκτικότητα στην εμπειρία, με την αντίστοιχη μέση τιμή να ανέρχεται σε 33,59 (TA: 5,452), ενώ ακολουθεί η Προσήνεια με μέση τιμή 29,67 (TA: 5,788) και ο Νευρωτισμός για τον οποίο η αντίστοιχη μέση τιμή ανέρχεται σε 29,24 (TA: 8,704). Μικρή συγκριτικά μέση διαφοροποίηση εντοπίζεται στην υποκλίμακα της Ευσυνειδησίας, με μέση τιμή την 28,30 (TA: 9,057), ενώ τέλος έπεται η υποκλίμακα της Εξωστρέφειας με μέση τιμή την 26,70 (TA: 6,425).

Αναλυτικότερα, οι πτυχές της προσωπικότητας των φοιτητών, αποτυπώνονται στο ακόλουθο αραχνοειδές διάγραμμα προσωπικότητας:



Γράφημα 11: Αραγοειδές διάγραμμα προσωπικότητας

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τη συσχέτιση μεταξύ των υποκλιμάκων της προσωπικότητας, όπου για τον σκοπό αυτό, θα υπολογίσουμε τον συντελεστή συσχέτισης Pearson, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 8: Συντελεστής συσχέτισης Pearson για τις υποκλίμακες της προσωπικότητας

	Νευρωτισμός	Εξωστρέφεια	Δεκτικότητα στην εμπειρία	Προσήγεια	Ευσυνειδησία
Νευρωτισμός	1	-,388**	-,006	-,196*	-,470**
Εξωστρέφεια	-,388**	1	,004	,295**	,323**
Δεκτικότητα στην εμπειρία	-,006	,004	1	,133	,041
Προσήγεια	-,196*	,295**	,133	1	,313**
Ευσυνειδησία	-,470**	,323**	,041	,313**	1

Υπόμνημα: *, $p < 0.05$, **, $p < 0.01$

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εντοπίζεται στατιστικά σημαντική μέτριας ισχύος, αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Εξωστρέφειας και του Νευρωτισμού ($r=-0.388$, $p<0.01$). Επιπλέον στατιστικά σημαντική, μετρίας ισχύος και αρνητική συσχέτιση, εντοπίζεται και μεταξύ της υποκλίμακας του Νευρωτισμού και της Ευσυνειδησίας ($r=-0.470$, $p<0.01$). Τέλος, εξαιρετικά ασθενής, αρνητική γραμμική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση εντοπίζεται μεταξύ του Νευρωτισμού και της Προσήνειας ($r=-0.196$, $p<0.05$). Οι παραπάνω συσχετίσεις είναι αρνητικές, υπό την έννοια ότι με αύξηση στην τιμή της υποκλίμακας του Νευρωτισμού, αναμένεται μείωση των τιμών της Εξωστρέφειας, της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας και αντίστροφα.

Επιπλέον, εντοπίζεται μέτριας ισχύος, στατιστικά σημαντική θετική γραμμική συσχέτιση μεταξύ της υποκλίμακας της Εξωστρέφειας και των υποκλιμάκων της Προσήνειας ($r=0.295$, $p<0.01$) και Ευσυνειδησίας ($r=0.323$, $p<0.01$). Οι παραπάνω συσχετίσεις είναι θετικές υπό την έννοια ότι αύξηση στην τιμή της υποκλίμακας της Εξωστρέφειας αναμένεται και αύξηση στην τιμή της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας και αντίστροφα.

Τέλος, στατιστικά σημαντική, θετική γραμμική και μέτριας ισχύος συσχέτιση εντοπίζεται μεταξύ της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας ($r=0.313$, $p<0.01$), όπου όπως και προηγουμένως, η εν λόγω συσχέτιση είναι θετική υπό την έννοια ότι αύξηση στην τιμή της Προσήνειας αναμένεται και αύξηση στην τιμή της Ευσυνειδησίας, αλλά και αντίστροφα.

Κλίμακα Συναισθημάτων (mDES)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η κλίμακα θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, κωδικοποιεί και μετρά την συχνότητα εμφάνισης κάποιων συναισθημάτων, όπου ειδικότερα το δείγμα καλείται να επιλέξει την συχνότητα εμφάνισης κάθε συναισθήματος ξεχωριστά, επιλέγοντας κατάλληλα από μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert η οποία περιλαμβάνει τα: Καθόλου, Ελάχιστα, Κάποιες Φορές, Συχνά, Πάρα Πολύ Συχνά.

Για την εξαγωγή αποτελεσμάτων, η εν λόγω υποκλίμακα βαθμονομείται από το 1 μέχρι το 5, με το 1 να αντιστοιχεί στο «Καθόλου» και το 5 στο «Πάρα πολύ συχνά», ενώ οι ενδιάμεσες κατηγορίες της κλίμακας βαθμονομούνται ανάλογα. Στη συνέχεια, τα εξεταζόμενα συναισθήματα ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες:

- Θετικά Συναισθήματα: Διασκέδαση, Ικανοποίηση, Χαρά, Ευγνωμοσύνη, Ελπίδα, Ενδιαφέρον, Αγάπη, Υπερηφάνεια, Φλερτ (9 συναισθήματα)
- Αρνητικά Συναισθήματα: Θυμός, Ντροπή, Περιφρόνηση, Αηδία, Αμηχανία, Ενοχή, Λύπη, Φόβος (8 συναισθήματα)

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην κλίμακα συγκαταλέγονται και άλλα συναισθήματα, όπως το δέος, η κατάπληξη και η συμπόνια, τα οποία δεν αξιολογούνται ως θετικά ή αρνητικά.

Για την εξαγωγή των συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων, αθροίζονται ξεχωριστά τα επιμέρους σκορ των θετικών και αρνητικών αποτελεσμάτων, ενώ επιπλέον για να είναι ευχερής η σύγκριση μεταξύ θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, υπολογίζεται σε κάθε περίπτωση η μέση τιμή (διαιρώντας με το 9 για τα θετικά συναισθήματα και με το 8 για τα αρνητικά συναισθήματα, για κάθε άτομο του δείγματος).

Με αυτόν τον τρόπο το αναμενόμενο εύρος αμφοτέρων των κλιμάκων είναι από το 1 μέχρι το 5, κατ' αναλογία της κλίμακας των επιλογών των απαντήσεων. Είναι εμφανές ότι

χαμηλές συγκριτικά τιμές της κλίμακας (κοντά στο 1) αναμένεται να αντιστοιχούν σε «Καθόλου» εμφάνιση των αρνητικών ή θετικών συναισθημάτων, ενώ αντίστοιχα υψηλές συγκριτικά τιμές της κλίμακας (κοντά στο 5) αναμένεται να αντιστοιχούν σε «Πολύ Συχνή» εμφάνιση αρνητικών ή θετικών συναισθημάτων αντίστοιχα.

Εγκυρότητα - Αξιοπιστία

Η εγκυρότητα της κλίμακας, η ιδιότητα της, δηλαδή, να μετρά εκείνο για το οποίο έχει σχεδιαστεί να μετρά, εξασφαλίζεται καθόσον το εν λόγω ερωτηματολόγιο έχει χρησιμοποιηθεί σε πλήθος άλλων ερευνών. Για τον προσδιορισμό της αξιοπιστίας της, υπολογίστηκε ο στατιστικός δείκτης άλφα του Cronbach, με τα αποτελέσματα, να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

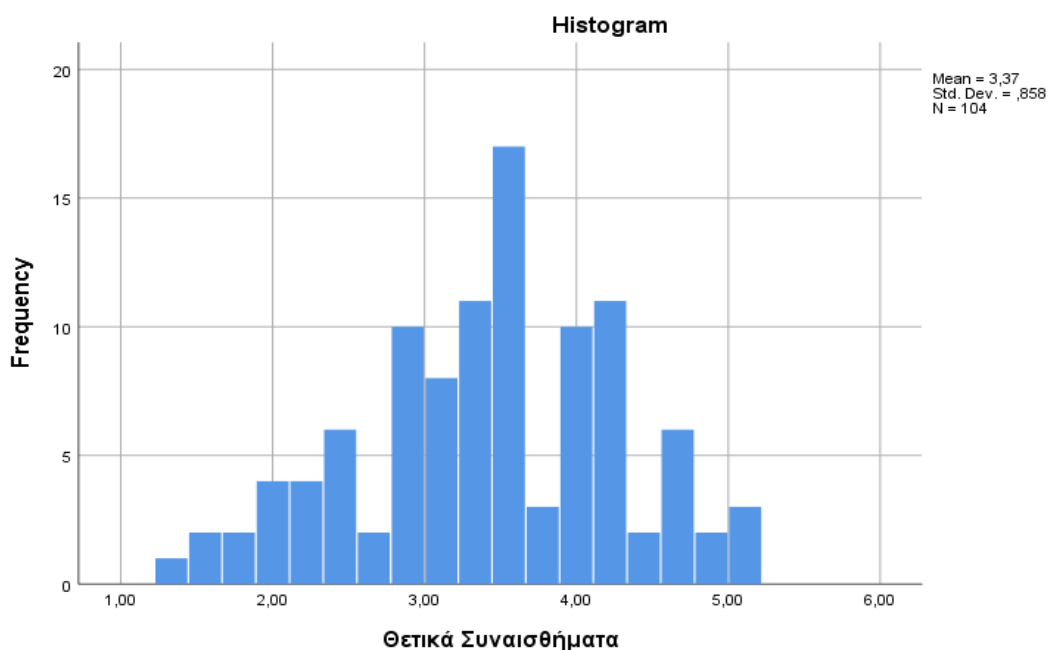
Πίνακας 9: Συντελεστής Αξιοπιστίας άλφα του Cronbach για την υποκλίμακα θετικών και αρνητικών συναισθημάτων

Θετικά – Αρνητικά Συναισθήματα	Cronbach' s alpha
Θετικά Συναισθήματα	0,893
Αρνητικά Συναισθήματα	0,806

Από τον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνεται η υψηλή αξιοπιστία του εργαλείου, καθόσον αμφότερες οι τιμές του δείκτη άλφα του Cronbach, λαμβάνουν τιμές μεγαλύτερες του 0,800 και πολύ κοντά στο 0,900.

Θετικά Συναισθήματα

Αναφορικά με την υποκλίμακα των θετικών συναισθημάτων, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το αναμενόμενο εύρος είναι από 1 μέχρι 5, ενώ οι τιμές της κλίμακας, αποτυπώνονται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 12: Ιστόγραμμα θετικών συναισθημάτων

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ελάχιστη τιμή της κλίμακας των θετικών συναισθημάτων είναι η 1,33 και η μέγιστη η 5,00. Μέση τιμή η 3,37 (TA: 0,858). Διάμεσος τιμή η 3,44 και επικρατούσα η 3,33. Από το παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το δείγμα φαίνεται κατά μέσο όρο να διακατέχεται συχνά από θετικά συναισθήματα.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι από τον στατιστικό έλεγχο Kolomogorov – Smirnov, διαπιστώθηκε ότι με $D(104)=0.087$, $p=0.051 > 0.05$ η κατανομή μας μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν διαφέρει στατιστικά σημαντικά από την κανονική.

Στη συνέχεια και προκειμένου να αποκτήσουμε μια καλύτερη εικόνα των θετικών συναισθημάτων του δείγματος, θα υπολογίσουμε για κάθε δήλωση ξεχωριστά την μέση τιμή του συναισθήματος, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 10: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση θετικών συναισθημάτων

	Mean	Std. Deviation
Να διασκεδάζω, να μου αρέσει που περνάω καλά, να βλέπω τα πράγματα από την ανάλαφρη πλευρά τους	3,38	1,135
Ικανοποίηση, γαλήνη, ηρεμία	3,1154	1,16008
Χαρούμενος, ευτυχής, χαρμόσυνος	3,3654	1,07989
Να ευγνωμονώ, να εκτιμώ, να θέλω να ευχαριστήσω κάποιον	3,6442	1,13991
Γεμάτος ελπίδα, αισιοδοξία, κουράγιο	3,1154	1,22520
Ενδιαφέρον, ενεργοποίηση, περιέργεια	3,5000	1,12345
Αγάπη, συναισθηματική εγγύτητα, εμπιστοσύνη	3,5481	1,14807
Υπερηφάνεια, αυτοπεποίθηση, αυτό-επιβεβαίωση	3,2981	1,16486
Ερωτικός, γεμάτος επιθυμία, με διάθεση για φλερτ	3,3942	1,32503

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Ελάχιστα, 3: Κάποιες Φορές, 4: Συχνά, 5: Πάρα Πολύ Συχνά

Από τον παραπάνω πίνακα των θετικών συναισθημάτων, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το δείγμα αισθάνεται κάθε ένα από τα θετικά συναισθήματα περισσότερο από «Κάποιες Φορές». Πιο «Συχνά» φαίνεται να αισθάνεται να ευγνωμονεί, να εκτιμά, να θέλει να ευχαριστήσει κάποιον (ΜΤ: 3,644, ΤΑ: 1,13), ενώ επίσης συχνά αισθάνεται αγάπη, συναισθηματική εγγύτητα, εμπιστοσύνη (ΜΤ: 3,54, ΤΑ: 1,148) αλλά και ενδιαφέρον, ενεργοποίηση, περιέργεια (ΜΤ: 3,500, ΤΑ: 1,123) (4^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση της συχνότητας των θετικών συναισθημάτων, αναλόγως του φύλου και του τόπου διαμονής. Για το παραπάνω, θα υπολογίσουμε τη μέση τιμή για κάθε κατηγορία ξεχωριστά, ενώ επιπλέον θα υλοποιήσουμε τον

στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 11: Θετικά Συναισθήματα αναλόγως του φύλου και του τόπου διαμονής

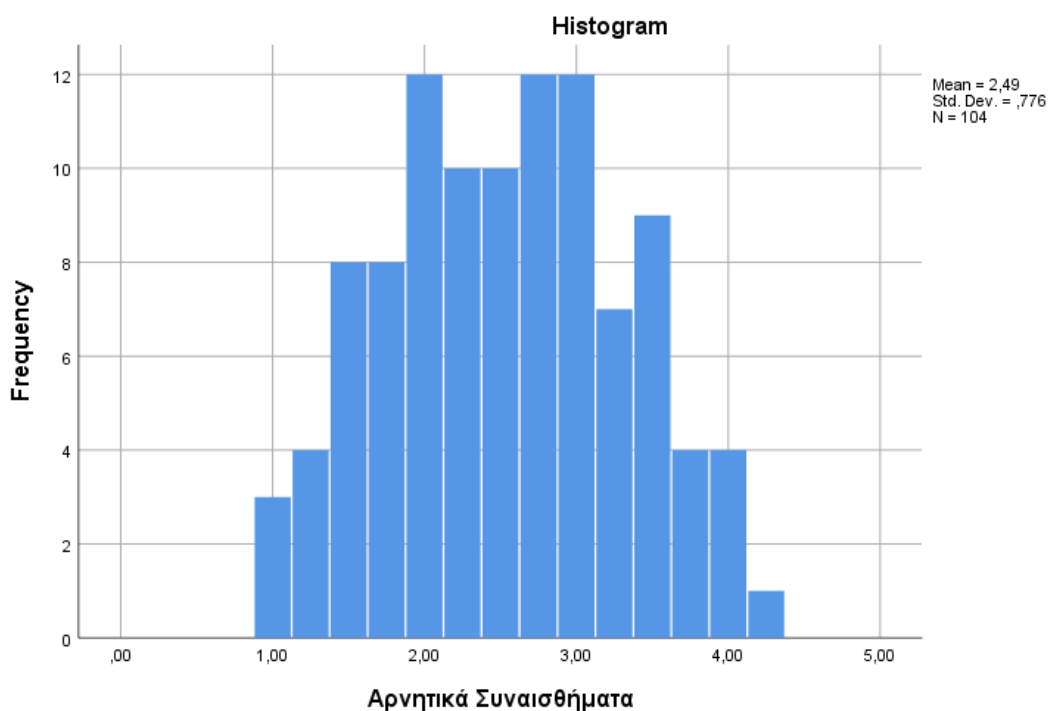
Θετικά Συναισθήματα	Μέση Τιμή (ΤΑ)	t-test
Φύλο		t=0.561
Άνδρες	3.49 (0,671)	df=97
Γυναίκα	3,39 (0,879)	p=0.576>0.05
Τόπος Διαμονής		t=-1.282
Πόλη	3,31 (0,816)	df=102
Επαρχία (Κωμόπολη ή Χωριό)	3,55 (0,960)	p=0,203>0.05

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι άνδρες κατά μέσο όρο φαίνεται να έχουν συχνότερα θετικά συναισθήματα σε σχέση με τις γυναίκες (5^ο ερευνητικό ερώτημα). Επιπλέον οι κάτοικοι σε επαρχία (κωμοπόλεις και χωριά) φαίνεται να έχουν και αυτοί συχνότερα θετικά συναισθήματα σε σχέση με τους κατοίκους των πόλεων (6^ο ερευνητικό ερώτημα).. Παρ' όλα αυτά, οι ως άνω περιγραφόμενες διαφοροποιήσεις δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

Αρνητικά Συναισθήματα

Όπως και προηγουμένως η υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων, αναμένεται να έχει εύρος από 1 μέχρι 5, με τις τιμές να αντιστοιχούν στην συχνότητα εμφάνισης των αρνητικών

συναισθημάτων. Η κατανομή των τιμών της κλίμακας, αποτυπώνεται στο ακόλουθο ιστόγραμμα:



Γράφημα 13: Ιστόγραμμα Αρνητικών Συναισθημάτων

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η ελάχιστη τιμή είναι η 1,00 και μέγιστη η 4,13. Επικρατούσα τιμή η 2,00, ενώ μέση τιμή η 2,48 (ΤΑ: ,776) και διάμεσος τιμή η 2,50. Από τα παραπάνω, μπορούμε να συνάγουμε ότι το δείγμα αισθάνεται αρνητικά συναισθήματα σε ελάχιστη συχνότητα, καθόσον η μέση τιμή ανέρχεται σε 2,48 (ΤΑ: 0,776), τιμή πολύ κοντά στο 2 που αντιστοιχεί στο «Ελάχιστα».

Επιπλέον, από τον στατιστικό έλεγχο κανονικότητας (Kolmogorov – Smirnov) μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $D(104)=0,071$, $p=0.200>0.05$ η μηδενική υπόθεση ότι το δείγμα προέρχεται από κανονική κατανομή δεν μπορεί να απορριφθεί και ως εκ τούτου θεωρούμε την κατανομή κανονική.

Στην συνέχεια και προκειμένου να αποκτήσουμε καλύτερη εικόνα σχετικά με τα αρνητικά συναισθήματα, θα υπολογίσουμε τη συχνότητα εμφάνισης καθενός από αυτά, όπως στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 12: Μέση τιμή και τυπική απόκλιση αρνητικών συναισθημάτων

	Mean	Std. Deviation
Θυμωμένος, εκνευρισμένος, ενοχλημένος	3,3558	1,09649
Ντροπιασμένος, ταπεινωμένος, ατιμωμένος	2,1827	1,24452
Περιφρονητικός, απορριπτικός, ακατάδεκτος	2,0865	1,08037
Αηδία, απέχθεια, αποστροφή	2,3750	1,21629
βρέθηκα σε δύσκολη θέση, αμηχανία	2,6154	1,27947
Μεταμελημένος, ένοχος, αξιοκατάκριτος	1,9231	1,06755
Λυπημένος, αποθαρρυσμένος, δυστυχισμένος	3,0577	1,27582
Τρομαγμένος, έντρομος, φοβισμένος	2,2885	1,25159

Υπόμνημα: 1: Καθόλου, 2: Ελάχιστα, 3: Κάποιες Φορές, 4: Συχνά, 5: Πάρα Πολύ Συχνά

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το αρνητικό συναίσθημα το οποίο αισθάνεται «Κάποιες φορές» το δείγμα είναι το να αισθάνεται θυμωμένο, εκνευρισμένο, ενοχλημένο (ΜΤ: 3,36 ΤΑ: 1,096), ενώ «Ελάχιστα» φαίνεται να αισθάνεται το πλήθος των υπόλοιπων αρνητικών συναισθημάτων. Τέλος, φαίνεται να μην αισθάνεται «Καθόλου» μεταμελημένο, ένοχο ή αξιοκατάκριτο (ΜΤ: 1,923 ΤΑ: 1,067) (4^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διαφοροποίηση στην μέση τιμή των αρνητικών συναισθημάτων, αναλόγως των δημογραφικών χαρακτηριστικών. Για τον σκοπό αυτό θα υπολογίσουμε την μέση τιμή υλοποιώντας τον στατιστικό έλεγχο t-test ανεξαρτήτων δειγμάτων, ενώ τα αποτελέσματα αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 13: Αρνητικά Συναισθήματα αναλόγως του φύλου και του τόπου διαμονής

Αρνητικά Συναισθήματα	Μέση Τιμή (ΤΑ)	t-test
Φύλο		t=-0.287
Άνδρες	2.44 (0,826)	df=97
Γυναίκα	2,49 (0,778)	p=0.774>0.05
Τόπος Διαμονής		t=-1.159
Πόλη	2,43 (0,753)	df=102
Επαρχία (Κωμόπολη ή Χωριό)	2,63 (0,834)	p=0,249>0.05

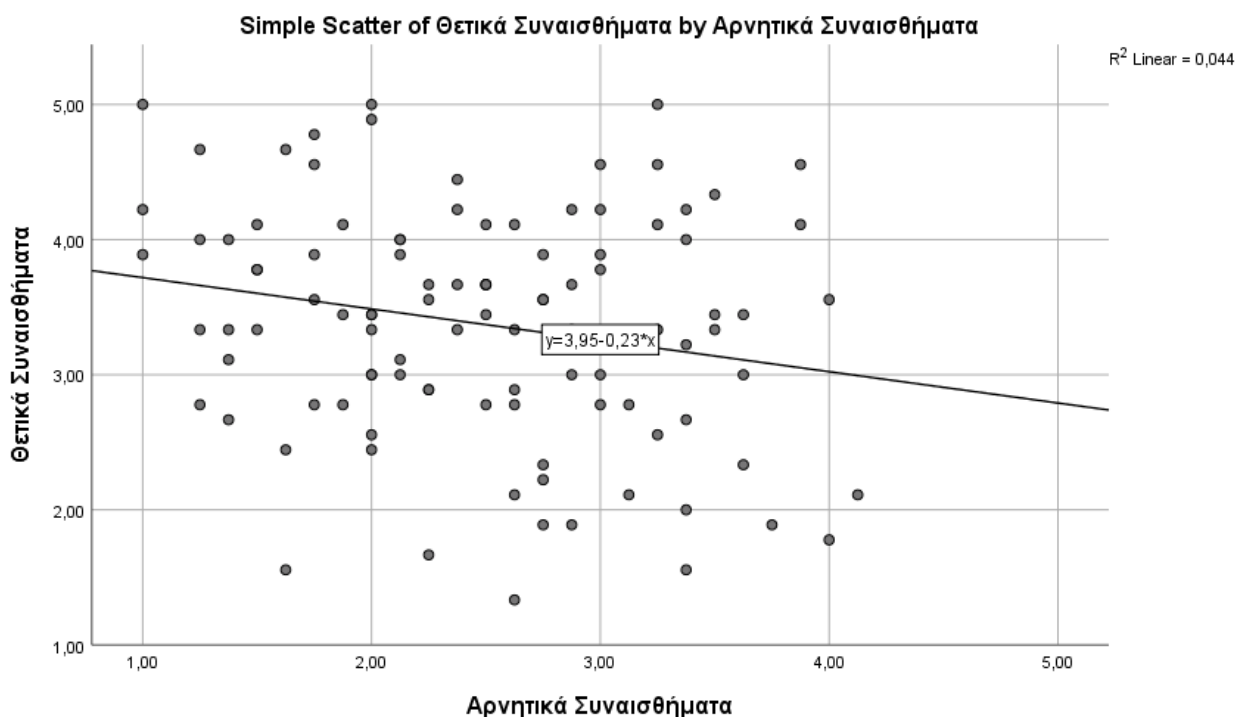
Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι γυναίκες φαίνεται να διακατέχονται περισσότερο από αρνητικά συναισθήματα σε σχέση με τους άνδρες (5^ο ερευνητικό ερώτημα). Επιπλέον, οι διαμένοντες σε επαρχία (κωμοπόλεις ή χωριά) φαίνεται και αυτοί να διακατέχονται περισσότερο από αρνητικά συναισθήματα σε σχέση με τους διαμένοντες σε πόλεις (6^ο ερευνητικό ερώτημα). Παρ' όλα αυτά, οι παραπάνω διαφοροποιήσεις δεν είναι στατιστικά σημαντικές σε καμία περίπτωση.

Σύγκριση μεταξύ των υποκλιμάκων

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε την τυχούσα συσχέτιση μεταξύ των υποκλιμάκων, υπολογίζοντας τον συντελεστή συσχέτισης Pearson. Από τον εν λόγω υπολογισμό μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εντοπίζεται ασθενής γραμμική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συχνότητας των θετικών συναισθημάτων και των αρνητικών αντίστοιχων ($r=-0.210$, $p=0.032<0.05$). Η διαπιστωθείσα συσχέτιση έχει μικρή ισχύ, ενώ είναι αρνητική υπό την έννοια ότι αύξηση στην συχνότητα των

θετικών συναισθημάτων αναμένεται και μείωση στην συχνότητα των αρνητικών συναισθημάτων.

Οι δύο μεταβλητές, με την παλινδρομική γραμμή, αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα:



Γράφημα 14: Γράφημα κλίμακας θετικών και αρνητικών συναισθημάτων

Σχέση Προσωπικότητας και Συναισθημάτων

Στην τρέχουσα ενότητα, θα εξετάσουμε τη συσχέτιση μεταξύ των Πέντε Παραγόντων της Προσωπικότητας και των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων. Για τον λόγο αυτό θα εξετάσουμε ξεχωριστά τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματα, καθώς επίσης και αν οι πέντε

παράγοντες της προσωπικότητας, μπορούν να προβλέψουν την συχνότητα εμφάνισης θετικών ή αρνητικών συναισθημάτων.

Για τον σκοπό αυτό, θα υπολογίσουμε τον συντελεστή γραμμικής συσχέτισης Pearson, ενώ ταυτόχρονα θα υλοποιήσουμε γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητες μεταβλητές τους πέντε παράγοντες της προσωπικότητας και εξαρτημένες την συχνότητα των συναισθημάτων (θετικών ή αρνητικών αντίστοιχα).

Υποκλίμακα Θετικών συναισθημάτων

Αρχικά, θα εξετάσουμε τη συσχέτιση μεταξύ της υποκλίμακας των θετικών συναισθημάτων και των πέντε παραγόντων της προσωπικότητας. Για τον σκοπό αυτό, θα υπολογίσουμε τον συντελεστή συσχέτισης Pearson, με τα αποτελέσματα να αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 14: Συντελεστής συσχέτισης Pearson για τα θετικά συναισθήματα και τους 5 παράγοντες της προσωπικότητας

	Θετικά Συναισθήματα	Νευρωτισμός	Εξωστρέφεια	Δεκτικότητα στην εμπειρία	Προσήνεια	Ευσυνειδησία
Θετικά Συναισθήματα	1	-,375**	,526**	,096	,241*	,301**

Υπόμνημα: *, $p < 0.05$, **, $p < 0.01$

Από τον παραπάνω πίνακα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι εντοπίζεται στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μέτριας ισχύος μεταξύ των θετικών συναισθημάτων και του Νευρωτισμού ($r = -0.375$, $p < 0.01$). Η παραπάνω συσχέτιση είναι αρνητική υπό την έννοια ότι αύξηση στην τιμή της υποκλίμακας του Νευρωτισμού, αναμένεται να επιφέρει και μείωση της κλίμακας των θετικών συναισθημάτων.

Από την άλλη εντοπίζεται στατιστικά σημαντική, μέτριας ισχύος συσχέτιση μεταξύ των θετικών συναισθημάτων και της Προσήνειας ($r=0.241$, $p<0.05$), αλλά και της Ευσυνειδησίας ($r=0.301$, $p<0.01$). Το γεγονός ότι η εν λόγω συσχέτιση είναι θετική μπορεί να μεταφραστεί ως ότι αύξηση στην τιμή της προσηνείας ή ευσυνειδησίας, αναμένεται και αύξηση στην τιμή των θετικών συναισθημάτων (7^ο ερευνητικό ερώτημα).

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε κατά πόσο οι παράγοντες της προσωπικότητας μπορούν να προβλέψουν την συχνότητα των θετικών συναισθημάτων και για τον λόγο αυτό, θα υλοποιήσουμε γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητες μεταβλητές τους πέντε παράγοντες την προσωπικότητας και εξαρτημένη την υποκλίμακα των θετικών συναισθημάτων, ενώ ταυτόχρονα θα γίνει διόρθωση για το φύλο.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το εξαγόμενο μοντέλο με $R^2=0.328$ εξηγεί το 32,8% της διακύμανσης της ανεξάρτητης μεταβλητής, ενώ από τον στατιστικό έλεγχο της ανάλυση διακύμανσης μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $F(9,92)=7.496$, $p=0.000<0.05$ το μοντέλο διαφέρει στατιστικά σημαντικά από το σταθερό. Εξετάζοντας τους συντελεστές του μοντέλου, αποκτούμε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

Πίνακας 15: Συντελεστές γραμμικής παλινδρόμησης

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	1,568	,737		2,128	,036
	Νευρωτισμός	-,014	,010	-,146	-1,302	,196
	Εξωστρέφεια	,055	,013	,420	4,361	,000
	Δεκτικότητα στην εμπειρία	,013	,013	,089	1,021	,310

Προσήγεια	-1,082E-6	,014	,000	,000	1,000
Ευσυνειδησία	,011	,010	,125	1,172	,244
Φύλο	,008	,174	,004	,043	,965

a. Dependent Variable: Θετικά Συναισθήματα

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι μόνο η Εξωστρέφεια φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην πρόβλεψη των θετικών συναισθημάτων ($t=4.361$, $p=0.000<0.05$), ενώ η επίδρασή της είναι θετική, υπό την έννοια ότι αύξηση μιας μονάδας στην κλίμακα της εξωστρέφειας αναμένεται να επιφέρει αύξηση 0,055 στην υποκλίμακα των θετικών συναισθημάτων (7^ο ερευνητικό ερώτημα).

Υποκλίμακα Αρνητικών συναισθημάτων

Στην συνέχεια και αντίστοιχα με την παραπάνω ανάλυση, θα υλοποιήσουμε τον αντίστοιχο στατιστικό έλεγχο για την υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων. Αρχικά, θα υπολογίσουμε τον συντελεστή συσχέτισης Pearson για την υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων και των πέντε παραγόντων της προσωπικότητας. Τα αποτελέσματα αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 16: Συντελεστής συσχέτισης Pearson για τα αρνητικά συναισθήματα και τους 5 παράγοντες της προσωπικότητας

	Αρνητικά Συναισθήματα	Νευρωτισμός	Εξωστρέφεια	Δεκτικότητα στην εμπειρία	Προσήγεια	Ευσυνειδησία
Αρνητικά Συναισθήματα	1	,532*	-,231*	-,023	-,255**	-,326**

Υπόμνημα: *: $p<0.05$, **: $p<0.01$

Από τον παραπάνω πίνακα, μπορούμε να συνάγουμε ότι εντοπίζεται στατιστικά σημαντική θετική γραμμική συσχέτιση μέτριας ισχύος, μεταξύ του Νευρωτισμού και των αρνητικών συναισθημάτων ($r=0.532$, $p<0.01$). Η παραπάνω συσχέτιση είναι θετική υπό την έννοια ότι αύξηση στην τιμή της κλίμακας του Νευρωτισμού, αντιστοιχεί σε αύξηση της τιμής των αρνητικών συναισθημάτων (8^ο ερευνητικό ερώτημα).

Αντίστοιχα, εντοπίζεται στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση ασθενούς ισχύος, μεταξύ των αρνητικών συναισθημάτων και της Εξωστρέφειας ($r=-0.231$, $p<0.05$), της Προσήνεας ($r=-0.255$, $p<0.01$) και της Ευσυνειδησίας ($r=-0.326$, $p<0.01$).

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε κατά πόσο οι παράγοντες της προσωπικότητας μπορούν να προβλέψουν την συχνότητα των αρνητικών συναισθημάτων και για τον λόγο αυτό, θα υλοποιήσουμε γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητες μεταβλητές τους πέντε παράγοντες της προσωπικότητας και εξαρτημένη την υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων, ενώ ταυτόχρονα θα γίνει διόρθωση για το φύλο.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το εξαγόμενο μοντέλο με $R^2=0.322$ εξηγεί το 32,2% της διακύμανσης της ανεξάρτητης μεταβλητής, ενώ από τον στατιστικό έλεγχο της ανάλυση διακύμανσης μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με $F(6,92)=7.274$, $p=0.000<0.05$ το μοντέλο διαφέρει στατιστικά σημαντικά από το σταθερό. Εξετάζοντας τους συντελεστές του μοντέλου, αποκτούμε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

Πίνακας 17: Συντελεστές γραμμικής παλινδρόμησης

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		

1	(Constant)	1,931	,712		2,713	,008
	Νευρωτισμός	,050	,010	,557	4,936	,000
	Εξωστρέφεια	,001	,012	,009	,096	,923
	Δεκτικότητα στην εμπειρία	,000	,012	-,003	-,035	,972
	Προσήγεια	-,016	,013	-,111	-1,160	,249
	Ευσυνειδησία	-,001	,009	-,014	-,135	,893
	Φύλο	-,250	,168	-,145	-1,490	,140

a. Dependent Variable: Αρνητικά Συναισθήματα

Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι μόνο ο Νευρωτισμός φαίνεται να προβλέπει στατιστικά σημαντικά την υποκλίμακα των αρνητικών συναισθημάτων, ($t=4.936$, $p=0.000<0.05$), ενώ ο Νευρωτισμός επιδρά θετικά, υπό την έννοια ότι αύξηση μιας μονάδας στην τιμή της κλίμακας του νευρωτισμού αναμένεται να επιφέρει αύξηση της κλίμακας των αρνητικών συναισθημάτων κατά 0,05 μονάδες (8^ο ερευνητικό ερώτημα).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Συμπεράσματα

Όπως προαναφέρθηκε, στον διεθνή χώρο έχουν πραγματοποιηθεί ποικίλες έρευνες που μελετούν την προσωπικότητα (βλ. Cross, Cattell & Butcher, 1967; Whitesel, 1984) και τα συναισθήματα (βλ. Schildkraut, Hirshfeld & Murphy, 1994; Sheldon, 1994) των καλλιτεχνών στο παρελθόν. Στην Ελλάδα, από την άλλη, τέτοιου είδους μελέτες φαίνεται πως δεν έχουν υλοποιηθεί, με αποτέλεσμα η παρούσα έρευνα να αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια διερεύνησης του θέματος. Συγκεκριμένα, η εν λόγω μελέτη αποτελεί μια διερεύνηση συσχέτισης των χαρακτηριστικών

προσωπικότητας και των συναισθημάτων σε φοιτητές τμημάτων εικαστικών τεχνών καθώς και μια διερεύνηση του ρόλου που ενδέχεται να διαδραματίζουν κάποιοι κοινωνικό – δημογραφικοί παράγοντες. Στην έρευνα αυτή επιχειρήθηκε η εφαρμογή της ερευνητικής δομής που ακολουθούσαν οι διεθνείς μελέτες, προσαρμοσμένες στα ελληνικά δεδομένα, με κάποια αποτελέσματα να συμφωνούν και με άλλα να διαφωνούν με αυτές.

Αρχικά, όσον αφορά τον επικρατέστερο τύπο προσωπικότητας των φοιτητών Καλών Τεχνών (1^ο ερευνητικό ερώτημα), η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι οι πέντε παράγοντες της προσωπικότητας εμφανίζονται στο δείγμα σε μέτριο προς υψηλό βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε πως συγκριτικά περισσότερο κατά μέσο όρο αναδείχτηκε στους φοιτητές ο παράγοντας της Δεκτικότητας στην εμπειρία, που αντιστοιχεί στην αναζήτηση και εκτίμηση νέων εμπειριών, στη δημιουργικότητα και πρωτοτυπία, αλλά και στην πνευματική διαθεσιμότητα και ευαισθησία. Ο αμέσως επόμενος τύπος προσωπικότητας που εμφανίζεται στο δείγμα είναι η Προσήνεια και έπειτα ακολουθεί ο Νευρωτισμός, ενώ ως λιγότερο αναδεικνυόμενοι παράγοντες βρέθηκαν η Ευσυνειδησία και τέλος η Εξωστρέφεια. Τα αποτελέσματα αυτά φαίνεται πως διαφωνούν με το εύρημα της έρευνας των Walker, Koestner και Hum (1995), ότι η διάσταση της προσωπικότητας που επικρατεί στους καλλιτέχνες είναι αυτή του Νευρωτισμού. Ωστόσο, φαίνεται πως τα ευρήματά τους συγκλίνουν με αυτά της παρούσας έρευνας ως προς τη υψηλή βαθμολόγηση των καλλιτεχνών στην Δεκτικότητα στην εμπειρία και την Προσήνεια, αλλά και στην χαμηλή βαθμολόγησή τους στην Ευσυνειδησία. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι, αναφορικά με την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των πέντε παραγόντων προσωπικότητας, η ανάλυση ανέδειξε στατιστικά σημαντική αρνητική γραμμική συσχέτιση μέτριας ισχύος, μεταξύ του Νευρωτισμού και της Εξωστρέφειας, της Ευσυνειδησίας και της Προσήνειας. Ακόμη, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική θετική γραμμική συσχέτιση

μεταξύ της Εξωστρέφειας και των υποκλιμάκων της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας. Τέλος, βρέθηκε στατιστικά σημαντική γραμμική θετική συσχέτιση μεταξύ της Προσήνειας και της Ευσυνειδησίας.

Συνεχίζοντας, σχετικά με τον έλεγχο της σχέσης της προσωπικότητας με το φύλο (2^ο ερευνητικό ερώτημα) και τον τόπο διαμονής (3^ο ερευνητικό ερώτημα), τα αποτελέσματα έδειξαν πως γενικότερα δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στους παράγοντες της προσωπικότητας και τα συγκεκριμένα κοινωνικό – δημογραφικά χαρακτηριστικά. Η μόνη στατιστικά σημαντική διαπίστωση από την ανάλυση που υλοποιήθηκε, ήταν η διαφοροποίηση στον παράγοντα του Νευρωτισμού ανάλογα με το φύλο. Ειδικότερα, βρέθηκε πως οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα νευρωτισμού συγκριτικά με τους άνδρες, αποτέλεσμα που ταυτίζεται με τα ευρήματα των μελετών των Costa, Terracciano και McCrae (2001), αλλά και των Panayiotou, Kokkinos και Spanoudis (2004), που βρήκαν αμφότεροι ότι οι γυναίκες σκοράρουν σημαντικά υψηλότερα στον νευρωτισμό σε σχέση με τους άνδρες. Ταυτόχρονα, δεν διαπιστώθηκε κάποια άλλη στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στις υπόλοιπες πτυχές της προσωπικότητας με βάση το φύλο. Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν εντοπίστηκε καμία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στις πτυχές της προσωπικότητας ανάλογα με τον τόπο διαμονής.

Αναφορικά με τον βαθμό βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων από τους φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών (4^ο ερευνητικό ερώτημα), διαπιστώθηκε ότι το δείγμα βιώνει πιο συχνά θετικά συναισθήματα, ενώ φαίνεται πως βιώνει ελάχιστα αρνητικά συναισθήματα. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει έρευνες που υποστηρίζουν ότι η συστηματική ενασχόληση με την δημιουργία τέχνης οδηγεί στη συχνότερη βίωση θετικών συναισθημάτων (Conner, DeYoung & Silvia, 2018; Kennett, 2000), ενώ διαφωνεί με τους ερευνητές που

ισχυρίζονται ότι οι καλλιτέχνες διακατέχονται κυρίως από καταθλιπτικά συναισθήματα (Bain, 2006; Burch et al., 2006). Σύμφωνα, μάλιστα, με τα αποτελέσματα της έρευνας, τα συχνότερα θετικά συναισθήματα που βιώνουν οι φοιτήτες είναι η ευγνωμοσύνη, η αγάπη και το ενδιαφέρον, ενώ το αρνητικό συναίσθημα το οποίο αισθάνονται πιο συχνά είναι ο θυμός. Από την ανάλυση, επίσης, εντοπίζεται ασθενής γραμμική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συχνότητας των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων. Ακόμη, δεν βρέθηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση τόσο στα θετικά, όσο και στα αρνητικά συναισθήματα αναλόγως του φύλου (5^ο ερευνητικό ερώτημα), αποτέλεσμα που θα μπορούσε να θεωρηθεί αναμενόμενο, καθώς τα ευρήματα από διεθνής έρευνες είναι αντιφατικά όσον αφορά τις διαφορές των φύλων στο συναίσθημα (Fabes & Martin, 1991; Fischer, 1993). Τέλος, δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση σε καμιά από τις δύο κατηγορίες συναισθημάτων αναλόγως του τόπου διαμονής (6^ο ερευνητικό ερώτημα).

Τέλος, με την στατιστική ανάλυση που εφαρμόστηκε εντοπίστηκε ο τύπος προσωπικότητας που βιώνει περισσότερο θετικά συναισθήματα (7^ο ερευνητικό ερώτημα) και αρνητικά συναισθήματα αντίστοιχα (8^ο ερευνητικό ερώτημα). Από τον συγκριτικό έλεγχο των κλιμάκων των συναισθημάτων και των πτυχών της προσωπικότητας, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μέτριας ισχύος, οι οποίες ήταν θετικές μεταξύ των υποκλιμάκων των θετικών συναισθημάτων και της εξωστρέφειας, της προσήνειας και της ευσυνειδησίας, ενώ ήταν αρνητικές μεταξύ των υποκλιμάκων των θετικών συναισθημάτων και του νευρωτισμού. Αντίστοιχα, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές μέτριας ισχύος συσχετίσεις οι οποίες ήταν αρνητικές μεταξύ της υποκλίμακας των αρνητικών συναισθημάτων και της εξωστρέφειας, της προσήνειας και της ευσυνειδησίας και θετική μεταξύ των αρνητικών συναισθημάτων και του νευρωτισμού. Τα συγκεκριμένα ευρήματα συμφωνούν με αυτά των Kotov, Gamez, Schmidt και

Watson (2010), οι οποίοι βρήκαν ότι ο Νευρωτισμός σχετίζεται θετικά με την κακή ψυχική υγεία, ενώ η Εξωστρέφεια, η Ευσυνειδησία και η Προσήνεια σχετίζονται θετικά με την καλή ψυχική υγεία. Τέλος, με τη γραμμική παλινδρόμηση για την πρόβλεψη των θετικών συναισθημάτων, με ανεξάρτητες μεταβλητές τις πτυχές της προσωπικότητας και διόρθωση για το φύλο, διαπιστώθηκε ότι μόνο η εξωστρέφεια προβλέπει στατιστικά σημαντικά τα θετικά συναισθήματα, αποτέλεσμα που ταυτίζεται με την προσέγγιση των Canli και συνεργατών (2004), ότι τα εξωστρεφή άτομα έχουν περισσότερο θετική διάθεση. Ταυτόχρονα, από τη γραμμική παλινδρόμηση για την πρόβλεψη των αρνητικών συναισθημάτων με ανεξάρτητες μεταβλητές τις πτυχές της προσωπικότητας και διόρθωση για το φύλο, βρέθηκε πως μόνο ο Νευρωτισμός προβλέπει στατιστικά σημαντικά τα αρνητικά συναισθήματα, αποτέλεσμα που ταυτίζεται με την προσέγγιση των Canli και συνεργατών (2004), ότι τα νευρωτικά άτομα έχουν περισσότερο αρνητική διάθεση.

Περιορισμοί έρευνας

Η εν λόγω έρευνα επιδίωξε να μελετήσει τις διαστάσεις της προσωπικότητας και των συναισθημάτων σε φοιτητές Καλών Τεχνών, καθώς και την ενδεχόμενη συσχέτιση άλλων κοινωνικό – δημογραφικών παραγόντων με τις δύο αυτές διαστάσεις. Υπάρχουν, όμως, κάποιοι περιορισμοί που πρέπει να διευκρινιστούν και να ληφθούν σοβαρά υπόψη, καθώς εμποδίζουν την γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Αρχικά, όσον αφορά το δείγμα της έρευνας, αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί μικρό σε σχέση με το σύνολο των φοιτητών των σχολών Καλών Τεχνών στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η συλλογή των δεδομένων δεν ήταν εύκολη, λόγω της δυσκολίας αναζήτησης φοιτητών Καλών

Τεχνών αλλά και της μειωμένης ανταπόκρισης σημαντικού ποσοστού των συγκεκριμένων φοιτητών, που προσεγγίστηκαν από την ερευνήτρια μέσω των social media, παρά την ανώνυμη συμμετοχή τους. Ακόμη, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η έρευνα επικεντρώθηκε σε φοιτητές που σπουδάζουν συγκεκριμένα τα αντικείμενα της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της χαρακτικής και των ψηφιακών μορφών τέχνης, όπως της φωτογραφίας και του βίντεο, και συνεπώς, είναι άγνωστο εάν τα συμπεράσματα μπορούν να ισχύουν και για άλλους τύπους καλλιτεχνών, όπως μουσικούς, συγγραφείς και ηθοποιούς. Ως εκ τούτου, παρόμοιες έρευνες θα πρέπει να επεκταθούν και σε αυτούς τους καλλιτεχνικούς πληθυσμούς στο μέλλον. Τέλος, δεν λήφθηκε υπόψη το ιστορικό της ψυχικής υγείας των ερωτηθέντων (π.χ. ιστορικό κατάθλιψης), καθώς και ο αντίκτυπος των κοινωνικοοικονομικών παραγόντων. Κρίνεται απαραίτητο, λοιπόν, να δοθεί προσοχή σε αυτά τα δεδομένα σε μελλοντικές μελέτες για μια πιο ολοκληρωμένη και εις βάθος κατανόηση της προσωπικότητας και των συναισθημάτων των καλλιτεχνών.

Ένας ακόμη περιορισμός της παρούσας έρευνας αποτελεί η αποκλειστική χρήση ποσοτικής μεθοδολογίας μέσω των ερωτηματολογίων αυτο-αναφοράς που χρειάστηκε να συμπληρώσουν οι συμμετέχοντες. Πιο συγκεκριμένα, σε μια μελλοντική μελέτη, θα μπορούσε να γίνει συνδυασμός με ποιοτική μεθοδολογία μέσω της ύπαρξης ερωτήσεων ανοιχτού τύπου ή σύντομων συνεντεύξεων, ώστε να αποφεύγονται, όσο το δυνατόν περισσότερο, οι παραπλανητικές απαντήσεις και να δίνεται έμφαση στις προσωπικές αφηγήσεις και εμπειρίες των συμμετεχόντων. Με αυτόν τον τρόπο, οι ερευνητές θα έχουν μια πληρέστερη και εγκυρότερη εικόνα για τον συναισθηματικό κόσμο των δημιουργικών ατόμων.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και τον βαθμό βίωσης θετικών και αρνητικών συναισθημάτων σε ενήλικους που σπουδάζουν το αντικείμενο των εικαστικών τεχνών στην Ελλάδα. Τα ευρήματα από προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει ότι η σχέση προσωπικότητας και συναισθημάτων μεταξύ των καλλιτεχνών μπορεί να διαφέρει από αυτή των μη καλλιτεχνών. Για τον λόγο αυτό, οι ερευνητές θα μπορούσαν να επιδιώξουν στο μέλλον τη σύγκριση των δύο πληθυσμών για να εντοπίσουν εις βάθος τις διαφορές μεταξύ τους. Μ' αυτόν τον τρόπο, θα διευρυνθεί η επιστημονική γνώση αναφορικά με τους συγκεκριμένους καλλιτέχνες, καθώς περιβάλλονται από διάφορους μύθους που πρέπει να καταρριφθούν.

Όσον αφορά τους εργαζόμενους καλλιτέχνες, λόγω της φύσης της εργασίας τους που περιλαμβάνει την αυτοαπασχόληση και τη συνεχή δημιουργικότητα, αντιμετωπίζουν συχνά στρεσογόνες καταστάσεις, όπως η ανάπτυξη και διατήρηση της καλλιτεχνικής ταυτότητας και η διαχείριση της μελλοντικής επαγγελματικής αβεβαιότητας. Μάλιστα, επειδή τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα αποτελούν σημαντικό κομμάτι της δουλειάς τους και βασικό παράγοντα για να βγάλουν τα προς το ζην, το άγχος που σχετίζεται με τη δημιουργία είναι εμφανές στον συγκεκριμένο πληθυσμό. Συνεπώς, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να ερευνήσουν το άγχος στους εργαζόμενους καλλιτέχνες, ώστε να γίνουν περισσότερο αντιληπτές οι συνθήκες κάτω από τις οποίες βιώνουν στρες και να ερευνηθούν οι τρόποι για την καλύτερη διαχείρισή του.

Κλείνοντας, θα μπορούσαμε να αναλογιστούμε αν η κοινωνία είναι υπεύθυνη, ως ένα βαθμό, για την ψυχική δυσφορία που βιώνουν οι καλλιτέχνες, περιγράφοντάς τους ως διαφορετικούς. Ενδέχεται η κοινωνία να χαρακτηρίζει τους δημιουργικούς ανθρώπους ως νευρωτικούς, καταθλιπτικούς ή παθολογικούς, επειδή κάνουν τα πράγματα διαφορετικά από τους περισσότερους ανθρώπους. Το αυτοκριτικό και ευαίσθητο άτομο που χαρακτηρίζουμε

καταθλιπτικό είναι απλά ένα δημιουργικό άτομο που προσπαθεί να αντιμετωπίσει έναν κόσμο που το λογοκρίνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Allport, G.W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt, Rinehart & Winston
- Amabile, T. M., Barsade, S. G., Mueller, J. S., & Staw, B. M. (2005). Affect and creativity at work. *Administrative science quarterly*, 50(3), 367-403.
<https://doi.org/10.2189/asqu.2005.50.3.367>
- Andreason, N. C. (1987). Creativity and mental illness: Prevalence rates in writers and their first degree relatives. *American Journal of Psychiatry*, 144(10), 1288–1292.
<https://doi.org/10.1176/ajp.144.10.1288>
- Bain, A. (2005). Constructing an artistic identity. *Work, employment and society*, 19(1), 25-46.
<https://doi.org/10.1177/0950017005051280>
- Block, J. (1977). The Eysencks and psychoticism. *Journal of Abnormal Psychology*, 86(6), 653–654. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.86.6.653>
- Burch, G. S. J., Pavelis, C., Hemsley, D. R., & Corr, P. J. (2006). Schizotypy and creativity in visual artists. *British journal of psychology*, 97(2), 177-190.
<https://doi.org/10.1348/000712605X60030>
- Cameron, M., Crane, N., Ings, R., & Taylor, K. (2013). Promoting well-being through creativity: how arts and public health can learn from each other. *Perspectives in public health*, 133(1), 52-59. <https://doi.org/10.1177/1757913912466951>

- Canli, T., Amin, Z., Haas, B., Omura, K., & Constable, R. T. (2004). A double dissociation between mood states and personality traits in the anterior cingulate. *Behavioral neuroscience*, *118*(5), 897. <https://doi.org/10.1037/0735-7044.118.5.897>
- Carlsson, I. (2002). Anxiety and flexibility of defense related to high or low creativity. *Creativity Research Journal*, *14*(3-4), 341-349. http://dx.doi.org/10.1207/S15326934CRJ1434_5
- Cattell, R. B. (1965). *The scientific study of personality*. Baltimore: Penguin
- Cervone, D. & Pervin, L.A. (2013). *Θεωρίες Προσωπικότητας: Έρευνα και Εφαρμογές*. (Αλεξανδροπούλου, Α. & Κομπορόζος, Ε., Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Conner, T. S., DeYoung, C. G., & Silvia, P. J. (2018). Everyday creative activity as a path to flourishing. *The Journal of Positive Psychology*, *13*(2), 181-189. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1257049>
- Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources
- Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO –PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1994). Set like plaster? Evidence for the stability of adult personality. In T. F. Heatherton & J. L. Weinberger (Eds.), *Can personality change?* (pp. 21–40). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10143-002>

- Costa Jr, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of personality and social psychology*, 81(2), 322. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322>
- Cross, P. G., Cattell, R. B., & Butcher, H. J. (1967). The personality pattern of creative artists. *British Journal of Educational Psychology*, 37(3), 292-299. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8279.1967.tb01944.x>
- Dalebroux, A., Goldstein, T. R., & Winner, E. (2008). Short-term mood repair through art-making: Positive emotion is more effective than venting. *Motivation and Emotion*, 32, 288-295. <https://doi.org/10.1007/s11031-008-9105-1>
- Dimitriadou, D. & Stalikas, A. (2002). NEO Five- Factor Inventory, NEO- FFI, Form S. In A. Stalikas, S. Triliva, & P. Poussi (Eds). *The psychometric instruments in Greece*, (265-266). Athens: Hellenic Grammata.
- Erez, A., & Isen, A. M. (2002). The influence of positive affect on the components of expectancy motivation. *Journal of Applied psychology*, 87(6), 1055. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.6.1055>
- Eysenck, H.J. (1970). *The structure of personality (3rd edition)*. London: Methuen
- Fabes, R. A., & Martin, C. L. (1991). Gender and age stereotypes of emotionality. *Personality and social psychology bulletin*, 17(5), 532-540. <https://doi.org/10.1177/0146167291175008>

- Filipowicz, A. (2006). From positive affect to creativity: The surprising role of surprise. *Creativity Research Journal*, 18(2), 141-152. http://dx.doi.org/10.1207/s15326934crj1802_2
- Fischer, A. H. (1993). Sex differences in emotionality: Fact or stereotype?. *Feminism & Psychology*, 3(3), 303-318. <https://doi.org/10.1177/0959353593033002>
- Fredrickson, B. L. (1998). What good are positive emotions?. *Review of general psychology*, 2(3), 300-319. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
- Fredrickson, B. L. & Levenson, R. W. (1998). Positive emotions speed recovery from the cardiovascular sequelae of negative emotions. *Cognition & emotion*, 12(2), 191-220. <https://doi.org/10.1080%2F026999398379718>
- Fredrickson, B. L., Mancuso, R. A., Branigan, C., & Tugade, M. M. (2000). The undoing effect of positive emotions. *Motivation and emotion*, 24(4), 237-258. <https://doi.org/10.1023%2Fa%3A1010796329158>
- Fredrickson, B. L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & treatment*, 3(1), 1a. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/1522-3736.3.1.31a>
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218-226. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>

Fredrickson, B. L., & Joiner, T. (2002). Positive emotions trigger upward spirals toward emotional well-being. *Psychological science*, *13*(2), 172-175.

<https://doi.org/10.1111/1467-9280.00431>

Fredrickson, B. L. (2003). The value of positive emotions: The emerging science of positive psychology is coming to understand why it's good to feel good. *American scientist*, *91*(4), 330-335. <https://doi.org/10.1511/2003.26.330>

Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E., & Larkin, G. R. (2003). What good are positive emotions in crisis? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of Personality and Social Psychology*, *84*(2), 365–376. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.2.365>

Γαλανάκης, Μ., Μερτίκας, Α., & Σεργιάννη, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Θετική Ψυχολογία*. Στο Α. Σταλίκας & Π. Μυτσκίδου (Επ.Επιμ.), *Εισαγωγή στην Θετική Ψυχολογία*. Αθήνα: Τόπος.

Galanakis, M., Stalikas, A., Pezirkianidis, C., & Karakasidou, I. (2016). Reliability and Validity of the Modified Differential Emotions Scale (mDES) in a Greek Sample. *Psychology*, *07*(01), 101–113. <https://doi.org/10.4236/psych.2016.71012>

Guastello, S. J., Guastello, D. D., & Hanson, C. A. (2004). Creativity, mood disorders, and emotional intelligence. *The Journal of Creative Behavior*, *38*(4), 260–281. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2004.tb01244.x>

Izard, C. E. (1977). *Human emotions*. New York: Plenum Press. <http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4899-2209-0>

- Jamison, K. R. (1989). Mood disorders and patterns of creativity in British writers and artists. *Psychiatry*, 52(2), 125-134. <https://doi.org/10.1080/00332747.1989.11024436>
- John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big-Five trait taxonomy: History, measurement and theoretical perspectives (2nd ed.). In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 102-138). New York: Guilford.
http://jenni.uchicago.edu/econ-psych-traits/John_Srivastava_1995_big5.pdf
- Kennett, C. E. (2000). Participation in a creative arts project can foster hope in a hospice day centre. *Palliative medicine*, 14(5), 419-425.
<https://doi.org/10.1191/026921600701536255>
- Kotov, R., Gamez, W., Schmidt, F., & Watson, D. (2010). Linking “big” personality traits to anxiety, depressive, and substance use disorders: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 136(5), 768. <https://doi.org/10.1037/a0020327>
- Lomas, T. (2016). Positive art: Artistic expression and appreciation as an exemplary vehicle for flourishing. *Review of General Psychology*, 20(2), 171-182.
<https://doi.org/10.1037/gpr0000073>
- Ludwig, A. M. (1992). Creative achievement and psychopathology: Comparison among professions. *American journal of psychotherapy*, 46(3), 330-354.
<https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.1992.46.3.330>
- Matz, S., Chan, Y.W.F., Kosinski, M. (2016). Models of Personality. In: Tkalčič, M., De Carolis, B., de Gemmis, M., Odić, A., Košir, A. (eds) *Emotions and Personality in Personalized*

Services. Human–Computer Interaction Series (pp. 35-54). Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-31413-6_3

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81-90.
<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1989). Reinterpreting the Myers-Briggs Type Indicator From the Perspective of the Five-Factor Model of Personality. *Journal of Personality*, 57(1), 17–40. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1989.tb00759.x>

McCrae, R. R., & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of personality*, 60(2), 175-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>

Metzl, E. S., & Morrell, M. A. (2008). The role of creativity in models of resilience: Theoretical exploration and practical applications. *Journal of Creativity in Mental Health*, 3(3), 303-318. <http://dx.doi.org/10.1080/15401380802385228>

Panayiotou, G., Kokkinos, C. M., & Spanoudis, G. (2004). Searching for the “Big Five” in a Greek context: The NEO-FFI under the microscope. *Personality and Individual Differences*, 36(8), 1841-1854. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.07.005>

Post, F. (1996). Verbal creativity, depression and alcoholism. *The British Journal of Psychiatry*, 168(5), 545-555. <https://doi.org/10.1192/bjp.168.5.545>

- Rauschenberger, S., & Lynn, S. J. (2003). Fantasy-proneness, negative affect, and psychopathology. *Imagination, Cognition and Personality*, 22(3), 239-255.
<http://dx.doi.org/10.2190/AEXB-Y3JR-Y7T2-0A7R>
- Regev, D., & Cohen-Yatziv, L. (2018). Effectiveness of art therapy with adult clients in 2018—what progress has been made?. *Frontiers in psychology*, 9, 1531.
<https://doi.org/10.3389%2Ffpsyg.2018.01531>
- Rogers, C. R. (1959). Toward a Theory of Creativity. In H. H. Anderson (Ed.), *Creativity and Its Cultivation* (pp. 69-82). New York: Harper & Brothers.
- Russ, S. W., & Schafer, E. D. (2006). Affect in fantasy play, emotion in memories, and divergent thinking. *Creativity Research Journal*, 18(3), 347-354.
http://dx.doi.org/10.1207/s15326934crj1803_9
- Schildkraut, J. J., Hirshfeld, A. J., & Murphy, J. M. (1994). Mind and mood in modern art, II: Depressive disorders, spirituality, and early deaths in the abstract expressionist artists of the New York School. *The American journal of psychiatry*, 151(4), 482-488.
<https://doi.org/10.1176/ajp.151.4.482>
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5–14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Seligman, M. E. P. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 3–12). New York: Oxford University Press

- Sheldon, K. M. (1994). Emotionality differences between artists and scientists. *Journal of Research in Personality*, 28(4), 481-491. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1994.1034>
- Smith, W. (2008). *Does Gender Influence Online Survey Participation? A Record-Linkage Analysis of University Faculty Online Survey Response Behavior*. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/234742407_Does_Gender_Influence_Online_Survey_Participation_A_Record-Linkage_Analysis_of_University_Faculty_Online_Survey_Response_Behavior
- Stack, S. (1996). Gender and suicide risk among artists: a multivariate analysis. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 26(4), 374-379. <https://doi.org/10.1111/j.1943-278X.1996.tb00841.x>
- Stack, S. (1997). Suicide among artists. *The Journal of social psychology*, 137(1), 129-130. <https://doi.org/10.1080/00224549709595421>
- Thomson, P., Keehn, E. B., & Gumpel, T. P. (2009). Generators and interpretors in a performing arts population: Dissociation, trauma, fantasy proneness, and affective states. *Creativity Research Journal*, 21(1), 72-91. <https://doi.org/10.1080/10400410802633533>
- Walker, A. M., Koestner, R., & Hum, A. (1995). Personality correlates of depressive style in autobiographies of creative achievers. *The Journal of Creative Behavior*, 29(2), 75-94. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1995.tb00738.x>
- Whitesel, L. S. (1984). Comparing the personality characteristics of male and female art students with those of students in English and psychology. *Studies in Art Education*, 26(1), 51-55. <https://doi.org/10.2307/1320800>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Ερωτηματολόγιο προσωπικότητας NEO - FFI

Διαβάστε προσεκτικά όλες τις οδηγίες πριν να αρχίσετε. Αυτό το ερωτηματολόγιο περιέχει 60 προτάσεις. Για κάθε πρόταση σημειώστε το νούμερο που αντιστοιχεί στην απάντηση που σας εκφράζει περισσότερο. Βεβαιωθείτε ότι έχετε απαντήσει το σωστό νούμερο, αυτό που αντιπροσωπεύει την απάντησή σας.

0= Διαφωνώ απόλυτα 1= Διαφωνώ 2= Έχω ουδέτερη άποψη 3= Συμφωνώ 4= Συμφωνώ απόλυτα

- 1) Δεν είμαι άνθρωπος που ανησυχεί.
- 2) Μου αρέσει να έχω πολλούς ανθρώπους γύρω μου.
- 3) Δεν μου αρέσει να σπαταλάω τον καιρό μου ονειροπολώντας.
- 4) Προσπαθώ να είμαι ευγενικός με όλους όσους συναντώ.
- 5) Κρατώ τα πράγματά μου καθαρά και τακτοποιημένα.
- 6) Συχνά νιώθω κατώτερος από άλλους.
- 7) Γελώ εύκολα.
- 8) Από την στιγμή που βρω τον σωστό τρόπο να κάνω κάτι, δεν τον αλλάζω.
- 9) Συχνά έρχομαι σε αντιπαράθεση με την οικογένειά μου και τους συναδέλφους μου.
- 10) Είμαι αρκετά καλός στο να κρατώ ένα ρυθμό, έτσι ώστε να τελειώνω τα πράγματα στην ώρα τους.

- 11) Όταν είμαι κάτω από έντονο στρες, μερικές φορές νιώθω σαν να καταρρέω.
- 12) Δεν θεωρώ τον εαυτό μου ιδιαίτερα χαρωπό και ξένοιαστο άτομο.
- 13) Τα πρότυπα που βρίσκω στην τέχνη και στην φύση διεγείρουν το ενδιαφέρον μου.
- 14) Μερικοί άνθρωποι θεωρούν ότι είμαι ιδιοτελής και εγωιστής.
- 15) Δεν είμαι ένα πολύ μεθοδικό άτομο.
- 16) Σπάνια νιώθω μοναξιά ή μελαγχολία.
- 17) Πραγματικά απολαμβάνω να μιλώ σε ανθρώπους.
- 18) Πιστεύω ότι το να επιτρέπει κανείς στους φοιτητές να ακούν αμφιλεγόμενους ομιλητές μπορεί μόνο να τους μπερδέψει και να τους παραπλανήσει.
- 19) Θα προτιμούσα να συνεργαστώ με άλλους παρά να τους ανταγωνιστώ.
- 20) Προσπαθώ να εκτελώ ευσυνείδητα όλες τις εργασίες που μου έχουν ανατεθεί.
- 21) Συχνά αισθάνομαι ένταση και μεγάλη νευρικότητα.
- 22) Μου αρέσει να βρίσκομαι εκεί που υπάρχει δράση.
- 23) Η ποίηση έχει μικρή ή καθόλου επίδραση πάνω μου.
- 24) Τείνω να είμαι κυνικός και σκεπτικός για τις προθέσεις των άλλων.
- 25) Έχω μια ξεκάθαρη σειρά από στόχους και εργάζομαι προς αυτούς με μεθοδικό τρόπο.
- 26) Μερικές φορές νιώθω εντελώς άχρηστος.
- 27) Συνήθως προτιμώ να κάνω πράγματα μόνος.

- 28) Συχνά δοκιμάζω καινούργια και ξένα φαγητά.
- 29) Πιστεύω ότι οι περισσότεροι άνθρωποι θα σε εκμεταλλευτούν αν τους αφήσεις.
- 30) Σπαταλώ πολύ ώρα πριν να στρωθώ στην δουλειά.
- 31) Σπάνια νιώθω φοβισμένος ή αγχωμένος.
- 32) Συχνά νιώθω σαν να σκάω από ενέργεια.
- 33) Σπάνια προσέχω τις διαθέσεις ή τα συναισθήματα που προκαλούν τα διαφορετικά περιβάλλοντα.
- 34) Οι περισσότεροι άνθρωποι που γνωρίζω με συμπαθούν.
- 35) Δουλεύω σκληρά για να επιτύχω τους στόχους μου.
- 36) Συχνά θυμώνω με τον τρόπο που μου συμπεριφέρονται οι άνθρωποι.
- 37) Είμαι ένα πρόσχαρο άτομο, γεμάτο ζωή.
- 38) Πιστεύω ότι θα έπρεπε να προσβλέπουμε στις αυθεντίες της θρησκείας μας για αποφάσεις πάνω σε ηθικά ζητήματα.
- 39) Μερικοί άνθρωποι με νομίζουν σαν άτομο ψυχρό και υπολογιστικό.
- 40) Όταν αναλαμβάνω μια υποχρέωση, οι άλλοι μπορούν πάντα να βασίζονται στο ότι θα συνεχίσω μέχρι τέλους.
- 41) Πάρα πολύ συχνά, όταν τα πράγματα πάνε στραβά, αποθαρρύνομαι και νιώθω ότι θέλω να τα παρατήσω.

- 42) Δεν είμαι ένα χαρούμενο, αισιόδοξο άτομο.
- 43) Μερικές φορές όταν διαβάζω ποίηση ή κοιτάζω ένα έργο τέχνης, νιώθω ένα ρίγος ή ένα κύμα έξαψης.
- 44) Είμαι αγύριστο κεφάλι και ψυχρός ρεαλιστής στις στάσεις μου.
- 45) Μερικές φορές δεν είμαι τόσο υπεύθυνος ή αξιόπιστος όσο θα έπρεπε να είμαι.
- 46) Σπάνια νιώθω θλίψη ή κατάθλιψη.
- 47) Η ζωή μου έχει γρήγορο ρυθμό.
- 48) Λίγο με ενδιαφέρει να κάνω υποθέσεις για την φύση του σύμπαντος ή την κατάσταση του ανθρώπου.
- 49) Γενικά προσπαθώ να είμαι άτομο που σκέφτεται και υπολογίζει τους άλλους.
- 50) Είμαι ένα παραγωγικό άτομο που πάντοτε ολοκληρώνει την δουλειά.
- 51) Συχνά νιώθω αβοήθητος και θέλω κάποιος άλλος να λύσει τα προβλήματά μου.
- 52) Είμαι ένα πολύ δραστήριο άτομο.
- 53) Έχω μεγάλη νοητική περιέργεια.
- 54) Εάν κάποιος δεν μου αρέσουν, τους αφήνω να το καταλάβουν.
- 55) Φαίνεται να μην είμαι ποτέ ικανός να οργανωθώ.
- 56) Κάποιες φορές έχω ντραπεί τόσο που ήθελα μόνο να κρυφτώ.
- 57) Θα προτιμούσα να ακολουθώ την δική μου πορεία παρά να είμαι ηγέτης άλλων.

- 58) Συχνά απολαμβάνω το να “παίζω” με θεωρίες ή αφηρημένες ιδέες.
- 59) Εάν είναι απαραίτητο, είμαι διατεθειμένος να χειριστώ ανθρώπους για να πετύχω αυτό που θέλω.
- 60) Πασχίζω για το άριστο σε καθετί που κάνω.

2) Κλίμακα θετικών συναισθημάτων (mDES)

Για κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις επιλέξτε τον αριθμό που περιγράφει καλύτερα τον μεγαλύτερο βαθμό στον οποίο νιώσατε κατ’ αυτόν τον τρόπο τις τελευταίες δύο εβδομάδες. Στην κλίμακα αυτή 1 σημαίνει ότι δεν νιώσατε καθόλου αυτό το συναίσθημα και 5 ότι νιώσατε έτσι πάρα πολύ συχνά.

1= καθόλου 2=ελάχιστα 3= κάποιες φορές 4= συχνά 5= πάρα πολύ συχνά

1. Ένωσα να διασκεδάζω, να μου αρέσει που περνάω καλά, να βλέπω τα πράγματα από την ανάλαφρη πλευρά τους
2. Ένωσα θυμωμένος, εκνευρισμένος, ενοχλημένος
3. Ένωσα ντροπιασμένος, ταπεινωμένος, ατιμωμένος
4. Ένωσα δέος, θαυμασμό, κατάπληξη
5. Ένωσα περιφρονητικός, απορριπτικός, ακατάδεκτος
6. Ένωσα ικανοποίηση, γαλήνη, ηρεμία
7. Ένωσα αηδία, απέχθεια, αποστροφή

8. Ένωσα ότι βρέθηκα σε δύσκολη θέση, σε αμηχανία, ότι κοκκίνισα
9. Ένωσα χαρούμενος, ευτυχής, χαρμόσυνος
10. Ένωσα να ευγνωμονώ, να εκτιμώ, να θέλω να ευχαριστήσω κάποιον
11. Ένωσα γεμάτος ελπίδα, αισιοδοξία, κουράγιο
12. Ένωσα ενδιαφέρον, ενεργοποίηση, περιέργεια
13. Ένωσα αγάπη, συναισθηματική εγγύτητα, εμπιστοσύνη
14. Ένωσα υπερηφάνεια, αυτοπεποίθηση, αυτο-επιβεβαίωση
15. Ένωσα μεταμελημένος, ένοχος, αξιοκατάκριτος
16. Ένωσα λυπημένος, αποθαρρυμένος, δυστυχισμένος
17. Ένωσα τρομαγμένος, έντρομος, φοβισμένος
18. Ένωσα ερωτικός, γεμάτος επιθυμία, με διάθεση για φλερτ
19. Ένωσα έκπληκτος, έκθαμβος, κατάπληκτος
20. Ένωσα συμπάθεια, νοιάξιμο, συμπόνια
21. Γενικά, πιο από τα παραπάνω συναισθήματα βιώσατε πιο έντονα κατά τις προηγούμενες 2 εβδομάδες; (εισάγετε τον αντίστοιχο αριθμό 1-20)